Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гаран

Бүгэдэ арадай газетэ

1993 АПРЕЛЬ 7
Хабарай дунда (туулай) нарын 16
СРЕДА
Гарагай 4
№ 64 (18678)
газетын сэн: захилай — 50 мүн., Хэлсээтэ сэн

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

«ТАЛААН ТУДАШОО БЭШЭЛ»

Нагэжэ Тарбагатайн районой таряашадай ажахыдай «Маяк» нэгэдэлэй Бурнашевой hү haалнин фермин haалишан Ирина Лукьяновна Пискунова амжалта тоолодог байна. Мүнөө үедэ хүндэ хүшэр байдалда хэды тохёолдобошье, энэ haалишан эхэнэрнай ашга ондо айхабтар ехэ hү haажа, бэшэн соohoo онцадаган гараба. Энэн тушаа түрүү малшан Ирина Пискунов гай хоёроон ушагшадай анхаралда дудхагдана.

Нимэ гэхээр амжалта эрхэ үгылби даа. Нимай haлишар лэ эхилсэн. Үнгэрнэн хоёр-гурбан дүнгөөр хүнэй сагнэхэнь хүшэр байдалаа намайе амжалаба гэжэ холяхэнь эртэшэг байна. Ерөөл эхиндэ үнгэрнэн сэн нүхэр Пискунова энэн сагаан эдеэ үйлдэбэ, тэды килограмм гэжэ хэлсээ haань, нэг одоол хүлеэн эргатайб. Харин мүнөө бэшэ haрын дүнгөөр хэл соohoo хоёр дахь татаhанай хэрэгтэй.

Ута оной эрхэ байдалда булгадаа haйн мэдэсэгай угаа хүшэр, haгуй. Тэжэл дутаган хүлөөн тон бага. Найдалгай үдэр бүхэнэй урууглал орожо, хол байн. Бэшэ юм жэлдэ, бэшэ жэлдэ, оroодоо, ялаха хүнтөхэн үбэлжэлгэ Нимэ эрхэ байдалда hү haалгаа дээшэ гэжэ болоо. Гэлэг болгон бүридхэжэ эхилээ hэм. Эндэ haалишадай тэсэбэри, ороолдоло, дүй дүршэл одоол хэмнэ гэхээр амжалта эхиниһээ хойшо сагаан эдеэ үйлдэбэрилгээ ямар аргаар дээшэлүүлэхэбиб гэбэл, одоол намда талаан тудашоо юм гу, али бүрхан тэнгэринь, одоо заланнинь туhалга юм гү? Үнэнинь хэлэбэл, энэмнай аажабайдалай нэгэ юрын лэ хэрэгтэй сэхэ дулдыдаа гэхэ байнаб. Би нёдондо жэлдэ оорынгөө бүлэг үнеэдээ бултыень шахуу гунжадаар hэлгүүлээ hэм. Тэрэ жэлдэ бүхы үнеэдни нэгэ доро бултадаа хүршэршөө бэшэ юм ааб даа. Булгэймни зарим үнеэд үнэхөөрөөшье хүгшэрhэн байгаа Бэшэ үлегшадынь hү үгэхэшье байжа болоо. Үбhэ тэжээлээр хүсэд хантагдалагүй фермын үнеэдhээ ямаа продукци хүлеэхэ байнаш? Тэжээлэй рационой бүридэлэй зарим тэды hайжаруулгадаашье haань, зориhондоо хүрэжэ шадахагүймнай баhал эли. Хоёрдохёор, hүрэгөө hэлгүүлхэл гэжэ бодоо хадаа бултыень hэлгүүлээгүйдэ аргагүй гэжэ бодомжолhон байнаб. Тингэжэ тэрэ дороо 27 гунжадые суглуулжа, бүлэг болгон бүридхэжэ эхилээ hэм. Эндэ haалишадай тэсэбэри, ороолдоло, дүй дүршэл одоол хэгүнжадтаа түрэhэнэйнь hүүлээр дүтэлхэдөө, түрүүн дэлэн багыень, hүүлдэнь хүхэнүүдыень hайса эльбэхэ, нидхэрхэ, үглоогүүр, үдэшэлэн — хоёр дахин hүеэ табидаг болохыень hүргаха хэрэг гараа. Малда hайнаар, эхэргыгээр хандахадашни, тэдэшни шамдаа тэрэ дороо харюусаад лэ байха ха юм. Зүгөөр хүсэн нилээд хэрэгтэй болоо даа. Гунжан доро нэгэ hүугаад, хатуу гэгшын хүхэнүүдыень шобторжо, 5-6 литр hү haагаад үзэлшэ... хэды хүсэн хэрэгтэй болохоб. Энээхэн хоёр гараараа шобторхолши. Тинхэдээ бүхы гараараа бэшэ. Харин haалишадай хэлэдэгээр «нюдаргаараа» гэхэ гү, али хоёргурбан хүргаараа haахаш. Мүнөө намда 11 гунжан түрэжэ, сүлоогүй сагни оронхой. Тад ондоо арбан нэгэн мал тээнэмнай ооб сорынгоо үсэд абари зангараа, үдэхорөө хайhадагараа. хажуушаа халба hүрэдэгоороо. hү haалгын үедэ хоёр хэбтөнүүд соонь зааталгүй амтатай хартаабхадал адли тэжээл хэhээрнь — элдэбшэн зан гардаг байна хэ юм.

Haзмхай 11 үнеэн... Мүнөө үедэ тэдэнэй hү шэмэннье яhала дээшэлжэ байна. Би үдэртөө hү тушаан абадаг пунктда даб дээрэ 111 килограмм hү haажа тушаадагби. Энэмни үнеэн бүрнөө дунда эргээр 10 литр hүн абтаhан болоно гээнэ. Бүлэгэй бэшэ үнеэдэйнгээ Нимэл урагшаа haнаатай хүбүүд манда мүнөө сагта одоол хэрэгтэй байна бшуу. Бидэ эдэ үдэрнүүдэ үнеэдээ юугээр эдеэлүүлнэбибди гэбэл, силос, спиртзаводhоо асарhан бардаа, толгой бүридэнь 1 килограмм талха тарианай бутаруулагдаhан зүйл үгтэнэ. Энэ жэлэй үбэлжэлгын үедэ түб hуурин дээрээ тэжээлэй хуурай холисо бэлэдхэдэг боложо, манда схэхэн бодото туhа угөө. Тэжээлэй хуурай холисын бүридэлдэнь хэршэгдэhэн hолоомон хартаабха хоёр ороодог байха юм. Мүнөөнэй сагайхяар бодоходо, хартаабхаар малаа эдеэлүүлхэдэ, абаhан продукцинь айхабтар унэтэй болохэ жэшээтэй гээшэ ааб даа.

Малайнгаа үүлтэрэ нь hайжаруулангүйгоор тэдэнэйнгээ ашаг шэмэнь дээшэлүүлжэ шадахагүйш гэжэ урдандаа хэлсэдэг байhан аабзабди. Энээнниень бидэ малшад баhал зүбшөөхэ байнабди. Жэнээлхэдэ, минии бүлэгтэ бүхы гунжадни бултадаа хара-ареэн үүлтэрэй болоно.

Оронойнгоо экономикые hайжаруулхын ороондо дээгүүр байдаг ноёлой засагаа бүлаалдажа, эшэхэ нюургүй оohэд дундаа хэроолдэжэ байхадань, юрын малнад шэнги малшадта сэхэл алгүйшэг байна. Харин бидэ мал ажал эрхилэгшэд ямаршье хүндэ хүшэр сагай хүрэжэ сорохэдэшье, салин хүлhэнэй хэды бага байгаашье haань, хэжэ ябаhан ажалда орхихо аргагүй хадаа олон үри хүүгэдэ тэжээхын түлөө хүдэлхэл, сагаан эдеэ дэлгэрүүлхэл уялгатай болоно гээшэбди.

Түсэбэйнгоо hhоор манай бригада хонидойнгоо толгой бүрнин шэгнүүрые 10 килограммаар нэмэхэ haа, тэрэ хараа зорилгодоо хүрэхэ арга болоожотойбди.

Т. МАНЗУРОВА,
Загарайн районой «Гигант» колхозэй хонишон.

ГАРЗАГҮЙГӨӨР

...районой суута ...байhан, Арадуудай ...нисалай орденто Ранчиновагай хүдөрнин хүдөө ажаболдратиный түрүү ...погон Түмэн Рин... жэлэй малай үбэлжэдөөр яhала амжалдоор хүдэлжэ ябана. ...үнеэд түрэжэ захаланхай. Даб дээрэ 90 үнеэнэй 40-ниинь туга...ба. Залуу малшанай ороолдоогоор эндэ абтаhан түлөөдынь гарза хоролтогүйгоор томо болгогдожо байна.

Түмэн hүргуулиа дүүргэhээр, хоёрдохи гарай малшанаар хүдэлнэ.

Л. ЦЫРЕМПИЛОВ.

«АЖАЛ ҮШӨӨЛ ЕХЭ»

«Гигант» колхозоо бидэ гурбадахи жэлэй хонишоноор ажаглажа ябанабди. Энэ хугасаа соо яhала олон бэрхэшээлнүүдэй дайралдабабди. Миниий нүхэр Николай тэрэнэй дүү Сергей хоёртой нэгэ бригадта болоод. 879 толгой түлгэ хонидые харууhалдагби.

Энэ жэлэй малай үбэлжэлгэ ехэл хүндэхэн байба. Үбhэ тэжээлээр иланганя ядалдаабди. Нёдондо жэлдэ үбhэн багаар болодхэгдэhэн байгаа. Тингээдные эргүүр сабан схээр орожо, конидоо бэлшээридэнь гартаха аргагүйдообди. Манай байра байдалнайшье тиимэ hайн гэхын аргагүй. Далаймнай ороён хушалтань ехэл муудаhай. Зун бүри бидэ оohодынгоо хүсоор хушалтада заhабарилаа болодогби.

Т. МАНЗУРОВА.
Загарайн районой «Гигант» колхозэй хонишон.

„Буряад үнэн"-93

ЭНХЭ АМГАЛАНИИЕ ХҮСЭНГӨӨ...

1

ЭРХИМ хүндэтэ ушагшаднай! Юугээшье мэдэсгүй байтарнай, 1993 оной хоёрдохи хахад жэлэй захил эхилшэбэ. Дуратай темээсэ «онгилхо» эрхэ сүлоодэ хэсүү бэрхэтэй ye сагта хүртэhэн ушарнай манай хохи юм гү, али үйлын үри юм гү — мэдэхын аргагүй.

Урдамнай үшоо юун маниие хүлеэнэб гэжэ сагуудые hэтэлэн, сүмэ хараха бүлигтэй бэшэбди. Гэбэшье түрэлхи хэлэнэйнгээ үүргые үндэртэ хүргэхэ, үсоохэн тоото бүриад арадайнгаа нэрэ солые алдаршуулжа, хашаланта сагуудта дэбhэгдэhэн үндэhэн жэнхэни соёл болбосоролоо үргэхэ хэрэггэмнай «Буряад үнэнэй» удха шанарые сэгнэнгүй байлтай аал?

Гушаад онуудай хамалган соогуур нэрбэгдэжэ hалаhан, эрдэм түгэс олон хүбүүдэймнай нэрэ сагааран сагааржа, «Буряад үнэнэй» хуудаhанда намтарынь, зохёолнуудынь барлагдажа, үнэн бодотороо ушагшадтамнай таниг болоно бэшэ гү? Базар Барадин, Цэвэн Жамцарано, Элбэг-Доржи Ринчино, Солбонэ Туя, Ц. Дон болон бусад олон хүбүүд, басагад тухайдаа тодорхойгоо хоорэныемнай ушагшад hанаа бээ.

Тинхэдэ Бурхан багшын намтарые, Арьяа-Баала тухай, «Найман гэгээнные», «Доржэ Жодбын» тайлбарние болон шажан мүргэллэ уабаатай бусад олон зүйлые үрда тээнь ушаха арга байгаа haал?

1993 оной хоёрдохи хахадта манай соёлой, эрдэмэй болон hүргуулиин таhагай хүдэлмэрилэгшэд урда мэтэ ороолдожо, ушагшадайнгаа хүсэл зориглые хангаха гэжэ аhан тэмсэхэ байна. Далаад жэлэй туршада «хаалтатай» байhан соёлойнгоо түүхын «сагаан толбоуудые» эмирүүлжэ, үнэн сэхэ руунь ушагшадтаа хоорэхэ гээшэ манай нангин зориг болоно. Гадна «Үльгэр далай», «Саран хүхын түүжа», «Модон тойн» мэтын жэнхэни уран зохёолhоо томо хэhэгүүдыешье haань, хүушан монголhоо мүгөөнэй эдэтэй ороолдоо... барлаха хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлхэ байхабди.

«Буряадай уран зохёолшодой шэнэ бүтээлнүүдhээ», «Хүүгэлтэ зэрюулhан зохёолнуудhаа» гэhэн нэмэлтэ гаршагуудная газетын нюурhаа таhалдахагүй. «Толи», «Хонхо» мэтын заншалта хуудаhануудтаа ушагшадайнгаа hонирхолые

2

тэдхэхэ гэжэ ороолдохобди. Гадна «Манай үеын хүн» гэhэн очеркнуудай заншалта конкурс дахин соносхогдоо гэжэ мэдэнэт.

Гушаад онуудта хардалгада дайрагдажа хосорhон үндэр зиндаата лама багшанар тухай хөөрөөмнай үргэлжэлхэ.

«Эхэ монгол бэшэгэйнгээ хэшээлые» саашань орёо болгожо, үзэг таниха, үзэглэн ушаха болоhон хүнүүдтэ туhа болгон, даб дээрээ «Эхэ эсэгэн магтаал» юу хээ толилдог болохобди.

Хүндэтэ ушагшад! Ямаршье газетэ хадаа ушагшадайнгаа хабаадалгагүйгөөр амидардаггүй гэжэ мэдээнхэ. Манай толилhон зарим материалнуудые олоороо сугларжа зүбшэн хэлсэдэг ушар тухай дуулдадаг. Зүгөөр зүбшэн хэлсэлгэ тухайгаашье, өөhэдынгоо онсо hанамжануудые мандаа бэшэгүй, ёнотойл бүриад гүрнэг зангаар өөhэдтөө бариад үлэдэгтнай гомдолтой байна.

Ооhэд өөhэдынгоо дүй дүршэлые согсолжо, «Багшын буланда» дурадхамаар бэрхэ багшанаршье республика соомнай олон ааб даа. Даб дээрэ үсөохэн лэ багшанар энэ буланда материалнуудые дурадхаха. Энэ талаар Захааминай аймагай Мэлэ-Бортын hүргуулиин багша Б. Д. Гомбоевой үүсхэлые магтамаар.

Гэхэтэй хамта нэгэ гараараа эрхэ сүлоо «hарбайгаад», нүгөө гараараа экономическа хашалан үзүүлжэ, газетэнүүдтэ, сэтгүүлнүүдтэ бэрхэтэй байдаг тохёолдуулhан гүрэнэй политикые эсэргүүсэн, ушагшаднай шадалаараа болохо аабза гэжэ бидэ барандаа найдана гээшэбди. Үдэр бүри үнэ сэнгүүдэй үргажа, хүн бүхэндэ, бүлэ бүхэндэ — бүтэлгэмнай хүшэр байдалай тохёолдожо байhые мэдэжэшье байбал, хүндэтэ ушагшад, таанадhаа ондоо найдаха хүсэн манда байхагүй гэжэ сэхыень мэдүүлэе!

Ямаршье бэрхэтэй сагай болоо hаа, аманhаа нээжэ, аха аргаяа оложо, газаа уhан дээрэ гансахан газетээ захижа, шадаал hаа, элинсэг хулинсагайнгаа манда заяаhан эхэ хэлэндээ үнэн сэхэ, үндэhэн соёлоо, hүнөохагүй, БУРЯАД гэhэн нэрэ солоёо үргэхэ зоригтой байhанаа үшөө дахин гэшэхэ байнат.

Ц. ДОНДОГОЙ.
соёлой, эрдэмэй, hүргуулиин таhагые даагша.

КОММУНИСТНУУД ХАРАА ШУГАМАА ТОДОРХОЙЛНО

Федерацийн компартийн РФ-гэй ... министерствэдэ бүридхэлдэ ...тухай мэдээсэгдэhэнэй hүүлдэ комБуряадай эмхийн республиканска бюрогой заседани үнэргэгдөө ...идхэлэй-партийна ажал ябуулгын ...эдлэгэнэй асуудалнуудые, тэрэ ...дта, бэ апрелийн түрүүшын үдэр ...үнэргэгдhэн районо конференцийн үнгүудые бюро хаража үзэhэн ...дна апрелийн 25-да үнэргэгдахэ ...ын тушаа коммунистнуудай хамые зүбшөн хэлсээ hэн.

...ондумдэ эдэбхитэйгээр хабаадахын ...оммунистнуудай ба тэдэнэй талые баримталагшадай дунда идхалгын хүдэлмэрийе Конституционо хуулийн хэмжээгээр үргэнөөр ябуулха шийдхэбэри коммунистнуудай республиканска эмхийн хүтэлбэрилэгшэд абаhан байха юм.

Буряадай эрхэтэдтэ хандаhан Хандалгын текст бюро дээрэ хаража үзэгдоо hэн. Коммунистнуудай хараа шугам тэндэ эли тодоор найруулагданхай. Манай газетын хуудаhануудта тэрэнь толилогдохоhоо гадна апрелийн 9-дэ Хоблэлэй байшангай конференц-зал соо (Каландаришвили, 23) үнгэргэгдэхэ рескомой хүтэлбэрилэгшэдэй түрүүшын пресс-конференци дээрэ мэдээсэгдэхэ юм.

ЗҮБ ГУРИМААР ШИИДХЭЖЭ БОЛОХО

ТАРАСС ҮҮЛЭЙ ДЭЭСЭЛ

Москва. Грузийн-абхазийн хёмороо зүришэлдөөе амжалан гуримаар, 1992 оной сентябриин 3-най Москвадахи хэлсээнэй үндэhоор шийдхэжэ болохо. «Останкино» телекомпаниин программаар үгэ хэлэхдээ, Грузийн хүтэлбэрилэгшэ Эдуард Шеварднадзе нигэжэ мэдүүлээ бэлэй.

Гэбэшье Москвагай хэлсээнүүдэй үүрэг тухай хэлэхэ зүүрэа, тэдэ эбдэгдэнэ, ямаршье уламжалан, Абхазидахи байдал муудаа гэжэ Э. Шеварднадзе онсолон тэмдэглээ hэн. Үүлэй үедэ авиационно добтолгын үедэ Сухумда 110 хүн, тэрэ тоодо Россий үндэhэ яhагай 35 эрхэтэй хосороо гэжэ хэлээ.

Грузийн гүрэнние ба тэрэнэй эрхэтэдэй нэрэ хүндые доромжолhон тогтоолнуудые Россий Верховно Совет хэдыдэхиеэ абажа байна гэжэ тэмдэглэбэ. Абхазийне Россий Федерацийн бүридэлдэ сруулха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхэ эрилтэтэй Россий Верховно Советэй просятые Грузийн хүтэлбэрилэгшэ hануулаа hэн. Абхазидахи байдалдаае болоулха, тэрэнние алгалан ёhоор гуримнуулха асуудалые шийдхэлгэдэ Россий парламент hаад хэнэ гэбэ. «Угайдхадаа, грузийн-абхазийн хёмороо зүришэлдөөнэй асуудалай шийдхэгдэтэр экономическа асуудалнуудаар хоорэлдоо хэхэгүй гээд Россий хүтэлбэрилэгшэдые хорино гэжэ Э. Шеварднадзе тэмдэглээ hэн.

Россий Президент Борис Ельцинтэй уулзалтын үнэргэгдэхэ, Абхазидахи хёмороо зүришэлдөөе гуримнуулгада туhалха аабза гэжэ найдажа байhанаа элирхэлээ hэн.

АЛБАНАЙ ХЭРЭГЭЭР ЕРЭНХЭЙ

Москва. Россий Далайн-Сэрэгэй Флодой главна командалагша адмирал Феликс Громовтой, Хойто, Номгон далайн флодуудай ба Ленинградай далайн-сэрэгэй базын командалагшадтай тэрэ хоорэлдэхэ байна.

Хоёр ороной далайн-сэрэгэй албан зүргаануудые хоорондохи холбоо барисаае хүгшөөлгэдэ туhа нэмэри хэхэ гээшэ ямаршье-адмирал Чжан Ляньчжуйай зорилгомүн гэжэ РФ-гэй ВМФ-гэй главна штабhаа ИТАР — ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэгдэhэн.

Россий ВМФ-гэй главна командалагша Феликс Громовтой, Хойто, Номгон далайн флодуудай ба Ленинградай далайн-сэрэгэй базын командалагшадтай тэрэ хоорэлдэхэ байна.

Хоёр ороной далайн-сэрэгэй албан зүргаануудые хоорондохи холбоо барисаае хүгшөөлгэдэ туhа нэмэри хэхэ гээшэ ямаршье-адмирал Чжан Ляньчжуйай зорилгомүн гэжэ РФ-гэй ВМФ-гэй главна штабhаа ИТАР — ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэгдэhэн.

ТЕПЛИЦЭ СОО

«Кристалл» заводой зүүнэрдэ сэрюоhон, шэлээр бүригдэhэн теплицэ нарайн ...лгэнүүдтэ гэрэлтэй харагдажа байдаг. Энэ теплицэдэ агроном Ирина Ириничевна Иванова гансаараа ажалладаг юм. Үбэл, зунгуй эндэ үгэрсэ, помидор, мангир, укроп, петрушка гэхэ мэтын огородой эдеэн үргүүлагдана.

— Зунай үедэ згээл ехэ үргаса абтадаг. Заводой столозын, хүүгэдэй саадай эрилтэ хэрэглэмжэ сүм хангагдажа, үлүү гараhынь хүдэлмэрийшэдтөө хлмда сэнгээр худалданабди. Үбэлэй үедэ үргаса багаар абтана. Тингэбэшье столовоёо огородой эдеэгээр хангашабди, — гэжэ агроном И. И. Иванова хэлэнэ.

Саашадаа үргаса ехээр абахын тула шэнэ теплицэ завод оорынгөө хүсоор барихэ юм. Тус теплицэ хоёр дабхартай байхаар харзалагдана. Түрүүшын дабхарта овощ хадагалдаг байра түхеэрэгдэхэ. Тингэжэ түхэреэн жэлэй туршада столовоёо огородой эдеэгээр хангаха арга олдохо байна бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: агроном И. И. Иванова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҺУНГУУЛИИН СОСНОВОБОРСКО 41-ДЭХИ ОКРУГҺОО БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ДЕПУТАДАЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ТАЛААР ҺУНГУУЛИИН ОКРУЖНОЙ КОМИССИИН

МЭДЭЭСЭЛ

Улаан-Удын Сосновоборско hунгуулиин 41-дэхи округhоо Буряад Республикын арадай депутадай hунгалта 1993 оной апрелийн 4-дэ дахинаа үнэргэгдэбэ.

«Буряадай ССР-эй арадай депутадай hунгалта тухай» Буряадай ССР-эй Хуулийн 48-дахи, 52-дохи статьянуудтай зохилдуулан, hунгуулиин участково комиссиинуудай протоколнуудай үндэhоор hунгагшадай списогтэ 5249 хүн оруулагдаhан байгаа, тэдэнэй 4431 хүнийнь гэхэ гү, али 84,4 процентынь дуугаа үгэлтэдэ хабаадаба гээд hунгуулиин окружной комисси тодорхойлоо.

Буряад Республикын арадай депутадта кандидадай түлөө нюусаар дуугаа үгэhэнэй дүнгүүдээр депутадта кандидат Анатолий Титович Овчинниковай түлөө 1968 хүн, харин Валерий Иванович Яковлевай түлөө 2113 хүн дуугаа үгэhэн байба.

Тиимэ болохолоороо Сосновоборско hунгуулиин 41-дэхи округhоо Буряад Республикын арадай депутадаар **Валерий Иванович ЯКОВЛЕВ** hунгагдаба. Тэрэ 1949 ондо түрэhэн, арадай депутадуудай Улаан-Удын городской Советэй түрүүлэгшэ, «Свободная Россия» гэжэ арадай партийн гишүүн, Улаан-Удэдэ ажаhуугша.

Hунгуулиин окружной комисси.

Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумдэ

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТАНУУД

Республикын финансын органуудта олон жэлэй туршада оролдосотой hайнаар ажаллаhанайнгаа түлөө Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй 1993 оной мартын 13-най Зарлигаар Геннадий Тарасович **Няголов** Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

• • •

Республикын ниитын органуудта, элүүрые хамгаалгын органуудта олон жэлэй туршада оролдосотой hайнаар ажаллаhанайнгаа түлөө Буряад Республикын Улаан Хэрээhэнэй бүлгэмэй республиканска комитедэй түрүүлэгшэ Вера Петровна **Балданова** Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй 1993 оной мартын 18-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

• • •

Сүүдэй экспертизэдэ удаан саг соо оролдосотой hайнаар ажаллаhанайнь түлөө Сүүдэй экспертизын Забайкальска эрдэмшэнжэлэлгын лабораториин ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Капитолина Ивановна **Бернштейние** Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум 1993 оной мартын 18-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

• • •

Түймэрhөө хамгаалгын албанда удаан саг соо ажаллаhанайнь түлөө Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын түймэр саралгын военизированнэ албанай удаадахи хүдэлмэрилэгшэд Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй 1993 оной мартын 18-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба гэбэл:

Богданова Вера Кимовна — дотоодын хэрэгүүдэй Сэлэнгын районно таhагай отделениин начальник,

Иваноз Владимир Михайлович — таhагай начальнигай орлогшо,

Мясникова Лидия Александровна — Октябрьска районой дотоодын хэрэгүүдэй таhагай отделениин начальнигай орлогшо.

ҮНШАГТЫ ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурга. Манай хөөрэлдөөн. «Модон анзаhандаа тэхэрихэмнай гү?»

«Мүнөөдэр — Бухэдэлхэйн элүүр энхын үдэр» — суглуулбари.

3-дахи нюурта. Хүн ба хуули. «Хүнэлэлтэнүүд ба хубилалтануу» — хөөрэлдөөн.

Д. Бальжинимаев: «Эрхимэй эрхимүүд мүрысэбэ» — фурагшадай республиканска олимпиада тухай.

Hанамжа. С. Цыбенов: «Президентын шанга засаг хэрэгтэй».

4-дэхи нюурта. Республикын соёлой hониной суглуулбари.

Манай хөөрэлдөөн

МОДОН АНЗАҺАНДАА ТЭХЭРИХЭМНАЙ ГУ?

Үдэр хоногой ошохо бүри хабарай шэнжын улам ойртожо байһаниинь элеэр үзэгдэдэг болонхой. Үнэн дээрээ һараһаа халта үлүүхэн сагай үнэргэхэдэнь, республикын ажахынуудай хабарайнгаа тарилгада жэгдэрэн орохо сүлөөгүй хаһань хүрэжэ ерэхэнь гээшэ. Хэнэйшье мэдэһээр, хабарай тарилгые саг соонь, һайн шанартайгаар үнэргэһэнһөө ерэхэ жэлэй манай хуби заяанай сэхэ дулдыдаха байһаниинь эли.

Буряад ороной ажахынуудай, амяараа бэеэ даагаад гараһан фермернүүдэй энэ жэлэйнгээ хабарай тарилгын хүдэлмэридэ хэр бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерэһэрнь һонирхон, манай тусхай корреспондент Д. Дондоков республикын Хүдөө ажахын министерствын ахамад инженер Феликс Федорович Степановта хэдэн асуудалтайгаар хандаһан байна. Тэрэнэй үгэһэн харюунь доро хуряангыгаар үгтэбэ.

— **Феликс Федорович, энэ жэлэй хабарай тарилгада бэлэдхэл бэшэ жэлнүүдэйхидэ орходоо айхабтар хүшэрхэнөөр үнэргэжэ байна гэжэ бидэ һайн мэдэнэбди. Үнэ сэнгүүдэй айхабтараар нэмэһэн дээрэһээ шэнэ техникэ абтахаяа болибо. Запас хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха гээшэ баһал хушэрхэн. Тоһо, түлишын асуудал баһал анхаралһаа алдагдаха ёһогүй. Гансал эндэ мүнгэн зөөри хэрэгтэй болоно бшуу.**

— Зүб лэ та хэлэнэт. Үнэхөөрөөшье, манай Буряад ороной тарыашадта бэрхэтэйхэн байдал тохёолдоод байнхай. Машинно-тракторна парк-нуудые бүхыдэнь абаад хараха болоо һаа, һалан һандарха гүйлдаа хүрэнхэй. Экономическа энэ орёо эрхэ байдалда тарыашад мүнөө жэлдэ хайшан гээд, ягаад хүдэлхэдөө, юумэнэйнгээ урдань орохо ёһотой болоноб? Хабарай тарилгын хүдэлмэриһөө эдэнэрые хэншье сүлөөлхэгүй. Ямаршье сагай хүрэжэ ерэхэдэнь, тарыашад, механизаторнууд тракторай орондо морн гү, али сар хүлдэжэ, адар томо плугуудай орондо модон анзаһаар газараа хахалжа, тарилгаяа үнэргэгэх үялгатай болоно ха юм. Тэд энэмнай хайшаа, һөөргөө гэдэргэз тэхэрижэ байһан саг хүрэжэ ерэбэ юм гү? Юрэдөөл, СССР түрэнэй һалажа бутархадань, агропромышленна комплекс болон хүдөө ажахын машина бүтээгшэдэй хоорондохи харилсаанинь үгы шахуу болобо. «Автосельхозмаш-холдинг» гэжэ акционернэ нэгэдэл нёдондо жэлдэ ошоходоо, тэндэхи вице-президент П. Б, Нижнигтэй уулзажа хөөрэлдэхэдэмни, «Хүдөө ажахын болон автомобильнуудые бүтээн гаргадаг предприятинууд мүнөө бэрхэтэйхэн байдалда өробо. Олохон үйлэдбэришүүд хүдэлгэгдэнэгүй. Хүдэлмэрилгэшэдөө эзлжээтэ бэшэ амаралтадань олоор гаргаха баатай болонобди. Хүдөөгэйхид манһаа машинануудые, запас хэрэгсэлнүүдые хүлеэһээр» гэжэ хэлэһынь мартадаггүйб. Мүнөө тэрэ хөөрэлдөөнһөө хойшо жэл болобо. Юун болооб? Тиимэ гэхээр хубилалта ороёдоошье болоогүйл. Машина бүтээн гаргадаг эгээл шухала һалбарини экономическа байдалынь һалаха түйлдаа хүрөө бшуу.

«Хүдөө ажахын машина бүтээн гаргадаг хүсэ ехэтэй предприятинуудые байгуулаад, нэгэ талаһаа бидэ тэдээндэ захил хэжэ шадахаяа болёобди, харин нүгөө талаһаа хүдөөгэйхид найдамтай техникээр хангагдажа шадахаяа болёо» гэжэ Тарбагатайн районой тарыашадай ажахынуудай Лениний нэрэмжэтэ нэгэдэлэй түрүүлэгшэ М. В. Михалевой хэлэһэниинь баһал зүбтэй байна. Тарыашад машина бүтээгшэд хоёр бэе бэеһээ юундэ холодохо болооб? Юугээ хубаажа яданаб? Эдэнэртэ ороо-һо тарыа үргуулха гансал поли үлэнэ ха юм. Тэрэнние яагаадшье хубаажа шадахагүйбди. Тэдэнэрэй дунда эдэ хөөрые хэрэлдүүлхэ хүнүүд олдонол ха юм даа.

Та үнэ сэнгүүд дээрэ асуудал соогоо тогтобо һэнта. Үнэхөөрөөшье, экономическа категориин нэгэ зүйл болохо сэнгүүд бүтээн гаргашадые, эд хэрэглэгшэдые нинлүүлхэ, батаар холбохо ёһотой болоно бшуу. Машина бүтээн гаргашадай продукциин үнэ сэн тарыашадай үйлэдбэриһэн ороо-һо тарыанай сэнтэй адлирхуу гэхэ гү, али нэгэ холбоотой байха ушартай ха юм. Харин манда тиимэ бэшэ байһаниинь харамтай. Үнэ сэнгүүдэй һула табигдахадань, анхандa бии байһан харилсаанай һалан һандарба. Хүдөө ажахын техникэ, машиныи үнэ сэнгэй хэдэн зуугаад дахин дээшэлхэдэнь, амяараа бэеэ даагаад гараһан фермерһээ байха, финансова талаар бата бэхи ажахынуудые эдэ техникэ хулдалдажа абаха аргагүй болошоо-бо. Мүнөө трактор 3—6 миллион түхэригэй сэнтэй болоо ха юм. Харин К-700 түхэлэй хүсэтэй томо, тракторай сэнгынь аяар 10 миллиондо хүрэнхэй, Тоһо, түлишын материалшье анхандаа литрынь 20—30 мүнгэтэ болодог һаа, мүнөө 30—40 түхэригтэ хүрэбэ бшуу. Энээгээр сэнгынь тогтохоёошье байна бэшэ.

Юундэ нимэ үнэтэйб гэһэн асуудал табижашье болохот. Ямаршье предприятинин хүтэлбэрилгэшэ өөрынгөө талаһаа тодорхойгоор харюусахые оролдохол даа. Түүхэй эдэй, конструкцин материалай, электрын элшэ хүсэнэй, мүн бусад гаргашануудай үнэ сэнгүүдтэй нэн түрүүн танилсуулхысень би мэдэнэб. Тиимэһээ эдэ предприятинууд хүдөөгэй хүн зонһоо нэгэшье «модон» түхэриг абанагүй гэел. Тингэжэшье болобо. Зүгөөр хүдөөгэйхид нимэ ехэ мүнгэ зөөри хаанаһаа олохоб? Шэнэ техникэ гү, али тоһо, түлишэ хуһалдажа абахын тула ороо-һо тарыа, огородой эдэ, хартаабха, һү, мяха, үндэгэ үйлэдбэрилхэ ёһотой ха юм. Тэд эдэнэр һайн машина, техникэ, элбэг хүрэхэ үтэгжүүлгэ, тоһо түлишэ үгыгөөр һанаһаан продукцияа үйлэдбэрилжэ шадахагүй байна бшуу.

Тарыашад үнэн дээрээ зорилһондоо хүрэмөөр продукци үйлэдбэрилхэ машина, техникээр хэр хангагдахайб гэбэл, тиимэ найдамтай машина мүнөө тэдэнэртэ одоо байхагүй. Волгоградай, Павлодарай, Харьковай, Владимировай, Липецкын трактورна, Ростовой, Биробиджанай, Красноярскын комбайн бүтээдэг заводуудай хашааануудынь бэлэн болгогдоһон шэнэ техникээр дүүрэншэхэй. Нимэ байдал дээрэһээ предприятинууд зогсоогдожо, суглуулан хабсаргадаг олохон конвейернүүдэй хахад халаанда хүдэлгэгдэдэг болоһониинь баһал манда эли.

Манай республикын ажахынуud энэ жэлэй тарилгада бэлдэхэдээ, запас хэрэгсэлнүүдээр ехэл ядалдаба. Запас хэрэгсэлнүүдээр юундэ нимэ байдал тохёолдоод гэхэдэ, тэрэнние үйлэдбэрилэн гаргаха хэмжээн эрид доошолоо бшуу. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, заводуud колейкын сэнтэй детальнуудые үйлэдбэрилхэдээ, ашаг үрэгүй, гаразда оронобди гэжэ тоолоод, трактор, комбайнуудые бүтээн гаргажа, олзо оршо оруулхые оролдоно ха юм.

— **Хүдөө ажахын машина, техникын байдал дээрэнь тодорхойгоор тогтожо хэлэбэт. Энэ жэлэй хабарай тарилгын хүдэлмэридэ республикын ажахынуудай ямараар бэлдэжэ байһан тухайнь манай газетын уншагшадта хөөрэжэ үгыт?**

— Мүнөө жэлэй хабарай тарилгые хаһа саг соонь, һайн шанартайгаар үнэргэһэнһөө ерэхэ жэлдэ хүн зонойшье, адууһа малайшье эдихэ юумэн абтаха байна бшуу. Гэхэтэй хамта бүхы категориин ажахынуудай трактор, машинануудые һайнаар зһабарилжа, хабарай тарилгада бэлэн болгоһонһөө энэ шухала хүдэлмэри бахал эгээн таатай хаһа болзортоо үнэргэгдэхэ, ерээдүйн үндэр баян ургасын бага найдамтай үндэһэ һуури табигдаха ушартай болоно гээшэ. Энэ талаһаань шүүмжэлхы ёһоор абажа харабал, мүнөө Буряад ороной бүхы ажахынуудта байгша оной хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ техникэ тиимэ һайнаар бэлэн болгогдоо гэхын аргагүй. Һүүлэй мэдээгээр республика соо бии байнан бүхы тракторнуудай минл 77 процентнь зһабарилагданхай, Баргажанай, Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Хурамхаанай, Тарбагатайн болон бусад районуудта бүхы тракторнуудайнь ороёдоол 60—72 процентнь лэ бэлэн болгогдоһон байна. Харин Хойто-Байгалай, Кяхтын, Загарайн, Каменскын, Ивалгын районуудта тракторнуудайнь 91—80 процентнь зһабарилагдажа дүүрэгдэнхэй. Һара тухай болоод, хабарай тарилгын хүдэлмэриин хаа хаанагүй эхилхээ байхадань, республика доторнай аяар 19 процент тракторнуудай үшөө бэлэн бэшэ байнаниинь манай һанаае зобооно. Баргажанай районой ажахынуудта аяар 47 процент, Баунтын райондо 40, Хурамхаанай, Тарбагатайн районуудта 29 процент түмэр автануудынь зһабарилгаһаа үшөө гараадүй байһан зандаа.

— **Бэшэ техникын бэлэдхэл баһал муушаг болоно гээшэ гү?**

— Тиимэл даа. Тэрэшэлэн хабарай тарилгын түрүүшын үдэрһөө газарай хүрьһэ элдүүрилгэдэ хэрэглэгдэхэ трактораай плугуud, культиватор, борнойнууд болон мүн үрэһэ тариха сеялкэнүүд гэхэ мэтэ техникын зһабарилагдаагүй үшөө байһаниинь һанаа зобоомоор. Энэ талаар илангаяа Баргажанай районой ажахынууд ехэл гээгдэлдэ орохой. Тусхайлан хэлэбэл, эндэхи ажахынуудай аяар 73 процент плугууд, 66 процент культиваторнууд, 43 процент сеялкэнүүд бэлэн үшөө болгогдоогүй байһаар. Сэлэнгын районой колхоз, совхозуудай байдалынь баһал бирагүйшэр. Аяар 61 процент сеялкэнь, 55 процент плугуудынь, 60 процент культиваторынь зһабарилагдаа үды. Хорин райондо 67 процент культиватор, Прибайкалин райондо 50 процент сеялкэ, Бэшүүрэй райондо 55 процент плугуud зһабарилагдажа үшөө дүүргэгдээгүй байһаар.

— **Ерэхэ зундаа-намартаа тогтууритай бараг һайн ургаса абаха гэбэл, сабшалангуудаа, тарыалангаа хаһа саггань уһалха хэрэгтэй болоно. Энэ шухала хүдэлмэрие бүлүүр станцинуудай, уһа сасадаг түхэрэлгэнүүдэй хүсөөр бүтээхэ байһамнай эли. Тиимэһээ энэ талаар бэлэдхэлтэй хайшаа?**

— Энэшье талаар элдэбын шалтагаануудһаа уламжалан аарим районуудта бүлүүр станцинууд, уһа сасадаг түхэрэлгэнүүд ёһотойгоор зһабарилагданагүй. Жэшээлхэдэ, республика соо бии байнан бүхы бүлүүр 430 станцинй ороёдоол 312-нь, уһа сасадаг 586 түхэрэлгын минл 384-ниинь бэлэн болгогдонхой юм.

— **Хабарай тарилгын үедэ трактор, машинануудые һаадгүйгөөр хүдэлгэхын тула тоһо түлишын материал хэрэгтэй болодог ааб даа. Тэрэгээгээ ажахынуud хэр хангагдаха байнаб?**

— Гүрэн түрымнай дээдын зургаануудай һүүлэй үедэ абажа байнан хэмжээ ябуулганууд, хабарай тарилгые үнэгэрэхэ хэрэгтэ үгтэнэн мүнгэн өөри тэһа боложо үгэхэ юм гү гэжэ хүдөөгэйхид хүлеэнэ. Россин правительство ехэл ороёшог манда һанаагаа зобожо эхилбэ. Хүдөөдэ мүнөө туһаламжа яаха аргагүй хэрэгтэй. Энэ үгтэнэн 26 миллиард түхэриг мүнгэн өөринь манаа хэзээ оложо ерэхэ юм, үшөөл мэдэгдэнэгүй. Нэн түрүүн тоһо, түлишын материал, запас хэрэгсэлнүүдые худалдан абажа, хабарайнгаа тарилгада бэлдээгүйдэнь аргагүй ха юм.

Тоһо түлишэ дээрэ абаад харабал, байгша юндо бүхыдөө 80.957 тонно дизельнэ түлишэ, 58.956 тонно бензин асарагдаад байха ёһотой аад, мүнөө ороёдоол 47.752 тонно дизельнэ түлишэ, минл 24.741 тонно бензин бии. Аяар холын Баунтын, Захаминай, Яруунын, Хэжэнгын районуудта дизельнэ түлишэ, бензин тон багаар худалдан абтанхай.

— **Феликс Федорович, би танай хөөрөөн соohоо хабарай тарилгын эхилтэр айхабтар сэхэ хэмжээнэй ажал хэгдэхэ байна гэжэ ойлгобоб. Сагнай шахардуу үлэбэ. Тиимэһээ энэ талаар эмхидхэлэй ямар хэмжээнүүд абтаха болоноб?**

— Хүндэхэн сагта мүнөө бидэ ажаһуужа, ажамидаржа байнабди. Тиимэшье сагта ороо-һо тарыа, хартаабха, овощ ургуулдаг полинуудаа мартажа огто болохогүй. Тэдээн дээрэ ямаршье бэрхэшээлэй тохёолдоошье һаань, арга хуртаяа оложо, хабарайнгаа тарилгые хаһа саггань үнэгэрэхэ, ургасын түрүүшын гарасаарнь урмашаха, баян ороёһоор дүүрэн хоолосуудай надхац байхцень баярлан хараха ёһотойбди. Тэрэнэй түлөө эгээл мүнөө үедэ хүдөөгэй тарыашан бүхэн хүсэ шадалаа гамнантүйгөөр оролдохо, үдэр һүнние мартангүйгөөр хүдэлхэ ушартай болоно. Энэ шухала хэрэгтэ механизаторнууд, инженерно-техническэ албанай хүдэлмэрилэгшэд, зһабарилагшад, машина бүтээн гаргагшад бултадаа хабаатай гээшэ. Тингэжэ эбтэй эетэйгээр хүдэлөөгүй һаа, ерэхэ жэлдэ бүүдхэ хилээмэсэ зуу гаран-хоёр зуун түхэригөөр худалдажа абахамнай холо бэшэ. Энэмнай хэндээ хэрэгтэй болоноб?

Тиимэһээ хабарай тарилгын эхилтэр зһабарилагдаагүй техникэ, машинаяа бултыень бэлэн болгохо гээшэ хүдөөгэй механизаторнуудай, районуудай зһабарилга-техническэ предприятинуудай зһабарилагшадай һошхэлдэнь үлэхэ ёһотой.

Мүнөө манай республика соо хоёр зуу мянган гаран хүн гүрэнэй туһаламжа абана. Саашадаа энэ тоо 220 мянгада хүрэхөөр хараалагдана. Тиихэдэнь 170 мянгаад хүн бэсэ арайл гэжэ тэжээхэ аргатай. 1993 оной эхеэр 5500 хүн үншэн хэнзэ, ори ганса үлэнхэйнүүд байна. Мүнөө үедэ республикын юһэн интернат байшанда 1771 хүн байрлана. Эдэ Сайшангууд бүхыдөө 1900 хүниие байлгахы аргатай. Харин республикын социальна хамгаалалтын эм-

ХЭН ХАМГААЛХАБ?

хинүүдтэ 25776 хүн бүридэлдэ абтанхай. Тэдэнэйнь 14525-ниинь үндэр наһатайшуул, 2305 инвалид, 1984 хүн тэдхэмжэ үзүүлхэ хүнгүй үлэнхэй. 7009 хүндэ социальна хангалта үзүүлэгдэнэ. Агууехэ дайнай 3418 инвалид тоологдоно, бүхыдөө 15499 хүн дайнда хабаадаһан байна. Манай республикада мүнөө үедэ 12333 бүлэ гурба болон тэрээнһээ дээшэ хүүгэдтэй гээд тоологдоно, Эдэ хоолой үнэ сэнгэй үдэр бүри ургажа байнан сагта эдэ бүлэнүүдэй хуби заяан бүри муудана. Ерэхэ жэлдэ олон хүүгэдтэй бүлын тоо 30371 хүрэхөөр хараалагдана. Эдээндэ 10 миллиард мүнгэн хэрэгтэй. Энэмнай социальна хамгаалалтын эмхинүүдэй гол анхарал болоно.

— Энэ хүшэр үедэ пенсионернүүд, инвалидуud, хүндэ үбшэнтэй хайшан гэжэ амидарха болоноб? — гэжэ энэ хэрэгые зүбшэн хэлсэлгын үедэ Россин Федерациин социальна страхованиин Буряадай таһагые даагша Роман Петрович Сафонов асууба.

Зүгөөр энэ асуудалда харюу мүнөө болотор олдоногүй. Гэбэшье республика соо социальна хангалта үзүүлхэ агратай 15 эмхи тоологдоно. Үнгэрэгшэ жэлдэ 20 миллион түхэриг үбшэнтэнэй амаралтада һомологдоо. Нигэжэ 675 пенсионер, 4000 үхи хүүгэд амаршан байна. Үбэлэйнгөө амаралтые 600 гаран һурагшад амаралтын газарнуудта үнгэргөө. Энэ шухала хэрэгтэ бүхыдөө 10 миллион түхэриг һомолгодобо. «Аршаан», «Горячинск», «Байкальский бор» гэдэг амаралтын газарнуудта 300 гаран пенсионер амарба.

Үндэр наһатай болоһон пенсионернүүдэй үдэр үнгэргэхэ түсэбтэйбди. Тэрэнэндэ 4 миллион түхэриг һомолхобди. Дээдэ, дунда һургуулинуудта һураха байнан оюутанда миллион түхэриг гаргашалхабди. Удын хоолые үнэгүй болгохын тула 10 миллион түхэриг һомолгодохо. Дайнай болон ажалай ветерануудта 500 мянган түхэриг үгтэнэ. Улаан Хэрээнэнэй бүлгэм ажал хэдэггүй пенсионернүүдтэ 1 миллион түхэриг барюулна.

Манай корр.

Мүнөөдэр—Бүхэдэлхэйн элүүр энхын үдэр

БОЛГООМЖОЛЫТ! АМИ НАҺАН МҮНХЭ БЭШЭ, ХҮҮДЫЕ БА ОЙЛГОМТОРГҮЙ ЯБАДАЛЫЕ

(Иимэ уряа доро энэ үдэрые үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри Элүүрые бүхэдэлхэйн эмхи абза юм).

Элүүрые хамгаалгын Бүхэдэлхэйн эмхиин генеральна директор Хироши Накаджимын ха

Бүхэдэлхэйн элүүр энхын 1993 оной үдэрые гэжэ усалһаа, ойлгомторгүй ябадалһаа, гэмэлтэлгэһээ һэргылэлгэдэ зорюулан, Элүүрые хамгаалгын бүхэдэлхэйн эмхи болгоомжолоогүй ябадалые, хүсэрхэлгэнүүдые усадхалгада олоной анхарал, хүсэ шэглүүлхэ һанаатай. Зарим ушарта эдэ бүгэдые һэргылмээр, тойрожо гарамаар юм гэжэ тэрэ тоолоно.

Олонитын аюулгүй байдалда онсо анхарал хандуулмаар үнинэй болонхой. Манай бүмбэрсэг дэлхэйн 35 миллион зон жэл бүри болгоомжогүй ушарһаа гү, али хүсэрхэлгэнүүдһээ наһа барана.

Гэмэлтэмээр аюултай газарнууд—харгы дээрэшье, ажал хүдэлмэридэшье, гэртэшье, мүн сүлөө сагаа һонирхолтойгоор үнгэргэлгын үедэшье—бии гэжэ үнн удаан сахэ хэлэгдэдэггүй, хүсэд мэдэрэгдэдэггүй байгаа. Тиимэһээ

Гэмэлтэһэнһээ, хоро ууһанһаа наһа барахан зоной тоогоор Росси
һуури, Буряад Республика Росси дотор I-II һуури эзэлнэ.

ҮХИБҮҮДЫЕ ҺЭРГЫЛХЭ ШУХА

Орон дотор тогтоһон хүндэ хүшэр экономическа байдалда эрэмдэг, үбшэн үлбэр зондо ажамидархань илангаяа хүшэр байнаниинь ойлгосотой. Үхибүүд —манай ерээдүй гэжэ хэлэдэгбди. Теэд энэ үнжэгэн хэбрэг ерээдүйгөө бодотоор аршалхын тула юун хэгдэнэб? Автомашинануудта дайруулжа, элдэб химиһээ боложо наһа барахан, гэмэлтэһэн зоной тоо жэлһэ жэлдэ ургана. Ойлгомторгүй аюулда орожо, наһа барахан зоной тоогоор манай республика Росси дотор нэгдэхэ һуури эзэлбэ. Энэ аймшаттайл.

Һүүлэй жэлнүүдтэ телеэкраннуудаар, мүн видеозалнууд соо үглөөнһөө үдэшэ болотор кинобоевигүүд харуулагдана. Эдэнэй нүлөөн ямар бэ? Эдир гүлмэр үхибүүд экранай геройдол хүсэтэй, хатуу шулуун зүрхэтэй болохые оролдожо, хэн нэгэниие тамалха, элдэб бомбо, таһэрдэг, буудадаг зүйлнүүдые түхеэрхэ гэхэ мэтээр «наададаг» болонхой. Нигэжэ хойшолсгуудыень усадхаха— шархатаһан, гэмтэһэн, шуһаа ехээр адхаһан зоние абарха талаар бидэл, түргэн туһаламжын больницын врачнар, оролдонобди.

280 мянган хүүгэдтэй манай Буряад орондо үнгэрэгшэ жэлдэ гэмтэһэн, шархатаһан, шатаһан 13.108 үхибүүн үзэгдөө. Үхибүүдэй ортопедо - травматологическа таһагта 1992 ондо 673 үхибүүн асарагдаа һэн. Энэ хадаа манай больницада оroһон бүхы зоной 61,4 процентнь болоно. Аюулда оroһон бүхы үхибүүдые абарха арга байхагүй. Жэшээнь, 1984 ондо түрэһэн С. обогтой үхибүүн автомашинада дайруулжа ехээр шархатаад, түргэн туһаламжын больницын врачнар, оролдоноб.

ГАИ-гай мэдээсэһэнэй ёһоор, үнгэрэгшэ жэлдэ транспортна гэнэ усалда оroжо, 31 үхибүүн наһа барахан, 254 үхибүүн элдэбээр гэмэлтээ, шархатаа.

Аюултай ушарһаа һэргылхын тула үхибүүнэй сэдьхэл бодолые, бэеынь хэмжүүрые, арга дурыень ойндоо багсаамжалжа, аймшаттай зүйлнүүдые харгыһаань зайсуулха шухала. Жэшээнь, 5—6 наратай үхибүүн элдэб хэрэгсэлнүүдые амандаа хэдэг гээшэ, Шагта-ногтоһоо эхилээд, элдэб эмүүдые, заахан нааданхайнуудые тэдэнэр залгижархидаг байна гэжэ манай врачнуудай үдэр бүрнин «тэмсэл» гэршэлнэ. Эхэ хүн үхибүүгээ хүхүүлжэ байтараа һажажа, хүхөөрөө ама, хамарыень бүтүүлжэрхихэ ушар үсөөн бэшэ. Элдэб эмүүдые, кислотануудые, гэр байрада хэрэглэгдэдэг химикадуудые ууһан үхибүүд бидэндэ асарагдадаг.

Үхибүүн тэнжэжэ, ябажа һураха даа, үндэр юумэндэ абиржа, гэшхүүр, сонхо, стол, стул дээрэһээ унажа магад. Бусалжа байнан халуун сай, шүлэ адхажа шатаһан, утюг, плиткэнэ дүрэнэн үхибүүн оloор дайрэлдаг. Дачна участогуудаа дээрэ уһатай боошхонууд табигдана, харин энэнь үхибүүдтэ эгээл аюултай юумэн гээд бүхы зон мэдэнэ гээшэ гү? Түрэлхинии һонроуша зантай үхи хүүгэд үһаар наадаха дуратайдаа тэрэ боошхонуудаар заабол һонирхохо. Тингээд эдэнэр уһанда шэнгэжэ, оloор наһа барана гээд статистика гэрэлэлнэ бшуу.

Ехэшүүлдэ орходоо, хүүгэдэй арһан үнжэгэн, халтад гэбэл, адахадаа бэлэн нада асарагдаа һэн. Харин удаан болонгүй, наһа барашоо.

Аюултай ушарһаа һэргылхын тула үхибүүнэй сэдьхэл бодолые, бэеынь хэмжүүрые, арга дурыень ойндоо багсаамжалжа, аймшаттай зүйлнүүдые харгыһаань зайсуулха шухала. Жэшээнь, 5—6 наратай үхибүүн элдэб хэрэгсэлнүүдые амандаа хэдэг гээшэ, Шагта-ногтоһоо эхилээд, элдэб эмүүдые, заахан нааданхайнуудые тэдэнэр залгижархидаг байна гэжэ манай врачнуудай үдэр бүрнин «тэмсэл» гэршэлнэ. Эхэ хүн үхибүүгээ хүхүүлжэ байтараа һажажа, хүхөөрөө ама, хамарыень бүтүүлжэрхихэ ушар үсөөн бэшэ. Элдэб эмүүдые, кислотануудые, гэр байрада хэрэглэгдэдэг химикадуудые ууһан үхибүүд бидэндэ асарагдадаг.

Үхибүүн тэнжэжэ, ябажа һураха даа, үндэр юумэндэ абиржа, гэшхүүр, сонхо, стол, стул дээрэһээ унажа магад. Бусалжа байнан халуун сай, шүлэ адхажа шатаһан, утюг, плиткэнэ дүрэнэн үхибүүн оloор дайрэлдаг. Дачна участогуудаа дээрэ уһатай боошхонууд табигдана, харин энэнь үхибүүдтэ эгээл аюултай юумэн гээд бүхы зон мэдэнэ гээшэ гү? Түрэлхинии һонроуша зантай үхи хүүгэд үһаар наадаха дуратайдаа тэрэ боошхонуудаар заабол һонирхохо. Тингээд эдэнэр уһанда шэнгэжэ, оloор наһа барана гээд статистика гэрэлэлнэ бшуу.

Ехэшүүлдэ орходоо, хүүгэдэй арһан үнжэгэн, халтад гэбэл, адахадаа бэлэн

гээшэ. Үхибүүнэй толгойгоо сохижо унахадань, тархинь дайрагдажа, хабдаашье һаа, айһанһаа уламжалан, түрүүшээр мэдэгдэдэггүй байха юм. Харин һүүлдэ толгойнь хараа, гэмэлтээ гээд ойлгогдоно. Гахэ мэтээр үхибүүнэй бэеын онсо шэнжэнүүдые ойлгожо байхаар. Унахадаа, ехээр толгойгоо сохибошье, үхибүүн бодоод, наадажа байха юм. Харин 3—4 часай үнгэрһэн хойно бөөлнэжэ, толгойгоо үбдэжэ эхилхэ. Толгойн зөөлэн хубинн хабдар эхилхдээ, хамарһаань шуһан гаражa магад. Тиихэдэ тонгойлгоод, хүйтэн уһанда норгоһон бүд гү, али хүбэн хамартань няан бариха шухала.

Гэмэлтэбэл, үхибүүн хухалһан хүлөөрөө гү, али гараараа тулгалжа шадахагүй. Тэрэ газартань хабдар бии боложо, хулынь, гарынь бамбайгаад үбдэхэ юм. Нимэ үхибүүе хөбүүлээд, гэмтэһэн хүл, гартань фанерэ, картон сарааг уяха хэрэгтэй. Нигэжэ хүл, гарыень хүдэлгүүлхэгүй. Удаань больницада абаашаха болоно. Юуб гэхэдэ, хухарһан яһанайнь бутархайнуud шуһанай һудалые, нервнүүдые таһалжа болохо.

Хүл гараа шархатажа, шуһанай гараа һаань, шархаһаань дээгүүр жигүй хэжэ, шаагаар уяха шухала.

Үхибүүд өөһэдөө бомбо хэжэ наададаг байна. Манай отделениде нигэжэ шархатаһан, мүн өөһэдөө буудархаһанһаа хохидоһон үхибүүд яһала асарагдадаг. Жэшээнь, 9-дэхи классай А. обогтой хүбүүн өөрөө бомбо дархалжа тэнархадэнь, баруун гарынь таһалагдаа. Түгдэрхэйнь уушхыень дайраа. 8 наһатай В. үхибүүнэй гарайнь хургануud таһарал, зүүн нюдэниинь гэмэл-

тэ, Ингэжэ
та адли
дэлгэчь
1992
үхибүүн
бөөлнэ
ниинь гэ
ушарнуу
дэнь тур
һэргылхэ
Үхибүүн
түрүүн
ха хэрэгт
соробхихэ
бүд х
хубсаһыень
ла.
Үхибүүн
удэшэлэн
по гэжэ
Түрэлхин
удэшынгө
байхада,
зуура х
хаэлдэ х
шээнь,
ажаһуудн
гаатайхан
гэжэ үзэ
байхадань
зуура
хаэлдэ х
шээнь,
ажаһуудн
гаатайхан
гэжэ үзэ
байхадань
гоо, гара
басаган
ра арга
Үхидэн
бүүнэйн
най гара
лые о
тэй. Та
сэ гара
тэзэр з
най бай
тэй, зу
байхаһа
гал хүс

— Мүнөө би тем
согсолон бүридхэнэб.
нюуса юм. Урдан
бүришье олон, хаш
бэшье нюуса болгом
мэн мүнөөшье долоо
нэ.. Теэд яахаб. сэ
лаа хэхэ аргатай б
гэнэ.
Саашань байгаа
саан, Менделеевэй н
удха, бурхан шажа
заяан, табисуур т
бодомжонуудаа Мих
бэ. Зүблэрэлтэй, з
энэ хоорэлдоондо
тухайгаа мартажарх
энэ үедэ экспедиц
мическа таһаглые
ороо-һо ерэхэдэ, хо
гү гэхэдэ, бүришье
— Иван Степан
граф юм. Республик
дэлмэрсэ нилээн т
рэл экспедициингэ
дуугүй. Дүрэ зураг
дэбтэр болохол
пович Н. С. Яхно
Юрыг жинрэй м
гууд. Эрдэм мэдэ
мэргэжэлэнь нимэ
һаар тайлбарлахы

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. С. Яхно хоёр.

ВАЛЕНТИНА НИКОЛАЕВНА ЮУНДЭ СҮХЭРӨӨБ?

Республикын Верховно Советэй аттестационно комиссиин заседани дээрэ гүрэнэй олон шэглэлэй «Плазма» предприятиин ажаябуулга тухай хэлсэгдэбэ. Ойлгоходо, энэ предприяти гүрэнэй гээд шэглэлэйгээр байгуулагдаһан аад (байгуулагшадынь Муйскын райсовет, «Витим» артель, Шэтын промкомбинат, Таксимогой поссовет, «Северный» совхоз), өөрын олзо оршодо, коммерческэ шэглэлэйгээр хүдэлдэг байба. Нигэжэ энэ предприяти ой модо бэлэдхэдэг, шүдэнэй протез хэдэг албантай, коммерческэ магазинтай, «Плазмын» генеральна директорэр Ширип Бизьяевич Саганов хүдэлмэрилдэг юм. Өөрын халаһан руу мүнгэ оруулха туша өдэнэр оролдожо байбашье, тоһо-түлишын материалнуудые республикын Министрнүүдэй Советэй резервнэ жасаһаа абадаг байгаа. 163-дахи механолонноор дамжуулагдан, бензин үгтэдэг һэн. Жэл бүри гурба мянган дүрбэлжэн метр хэмжүүрэй талмайда модо унагаажа, юрэдөө, ехэхэн лэ олзо олоһон хэбэртэй. Харин эдэ бүгэдэ арад зоной хэрэглэмжэдэ дамжуулагдаа гү? Үгы! Гансал тус предприятиинхид. мүн тэдэниие тэдхээшэд урмашадаг байгаа. Эдэ бүгэдэ мэдээмүүдые аттестационно комиссиин секретарь В. Н. Бобыниигэй элидхэлһээ дуулабабди.

Харин «Плазмын» устав соо «эвенк арадайажабайдал һэргээлгэдэ нүлөө үзүүлхэ» гээд бэшэгдэнхэй. Энэ хадаа Хойто зүгэй үсөөн тоото һаһатанай түлөөлэгшэдые ажал хүдэлмэреэр хангаха, ёһо заншалнуудыень һэргээлгэдэ нүлөөлхэ гэһэн удхатай юм. Теэд нимэ дэмбэрэлтэ хэрэгые «Плазма» оройдоошье эрхилээгүй.

Республикымнай Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын түрэһэн дүүһээ гадна, «Плазмын» хүтэлбэрилгэдэ республикын засаг зургаанай олон түлөөлэгшэдшье хабаатай хэбэтэй. Нигэжэ энэ предприятиин гарючи эрнжэ, республикын Министрнүүдэй Советэ хандахадань, эриһан хэмһээнь үшөө ехэр, тэрэ дары сүйлтыень дүүргэдэг байгаа юм. Бензин хизааргдатагүйгөөр, хямда сэнгэр, мүн бүхы зоной бэлдыг болохо ой модон хэмһээ ехээр үгтажэ байхадань, тэдэнэр «тэһэртэрээ» баяжаха болоно бэшэ гү?

Республикын ой модоной ажахын министрэй орлогшо, Хойто-Муйскын районой захиргаанай гулваа «Плазмаар» бултадаа «тоһодогдоһон», эдилгэ абаһан гээд В. Галиндабаев мэдээсэбэ. Тиимэһээд аттестационно комиссиин секретарь В.Н.. Бобыниигай дээрэ дурсагдаһан эмхи зургааануудта хонходожо, «Плазмын» ажаябуулга туша тодорхой мэдээ абаха гэхэдэнь, хэншье юушье хэлдэггүй, амандаа уһа балгаһандал байдаг, олон шалтаганнуудые оложо хоргододог байгаал.

Н. ГОМБОИН.

ЮРЫН ЗОН БЭШЭЛ

Энэ зураг дээрэ Багдаринай экспедициин үниинэй геологууд М. Ф. Шелковников И. С. Яхно хоёрые харанат. Хүн бүхэниинь өөр оорыншхэрээ һонирхолтой намтартай, уг залгуулан үри хүүгэдээ геологидо дуратайгаар хүмүүжүүлдэг юм. Онсолбол, Михаил Филипповичэй ехэ хүбүүн Анатолий энэл экспедициин Октябрьска партиин начальник, бага Владимирынь Аланкарска партиин геолог мүн. Иван Степановичайн Юрий хүбүүн Эрхүүгэй политехническэ институтта геологи заана.

— Дайнай һүүлээр арбан зургаатайхан ябааб. Карафтидта, Витимкан голой эрьедэ алта угаажа, өөрыгөө, эжыгээ тэжээдэг һэм. Тэрэ үедэ бүри арба гаратайхан үхибүүд алта угаадаг бэлэй. Һарын 30 грамм алта приискдэ тушаха гэһэн нормотой байгаабди. Ороондоь боон гэһэн мүнгөөр түлэгдэдэг һэн. 1 грамм алтанай түлөө 1 түхэриг 10 мүнгэ абахадаа, хэды жаргалтай бэлэйбди...

Нигэжэл, һахы-һалаг оролдожо байтарни, алтанай угаагдаһан газарые шэнжэлжэ угахыем нэгэ геолог гуйһан юм. Абаһаар өнэ даабариинь һан

Түрүүн хэрэглэжэ байһан гүйсэдхэлгын-ажалай кодексын мүнөөдэрэйнай бодото байдалда таарахаяа болиһонине хараада абан, Россин Федерацийн Верховно Совет 1992 оной июнийн 12-то РФ-гэй энэ нэрлэгдэһэн кодексдо хубилалтануудые ба нэмэлтэнүүдые оруулаа гээд мэдэгдэбди. Тиимэһээ манай газетын уншагшадай гуйлтаар тэдээн тухай тайлбари үгэхынь Буряад Республикын прокуророй орлогшо, юстицийн ахамад советник К. А. БУДАЕВТА редакци хандаһан байна. Тэрэнэй тайлбарние эндэ дурадханабди.

Хүн ба хуули

НЭМЭЛТЭНҮҮД БА ХУБИЛАЛТАНУУД

...н түрүүн, гэмнэгдэһэн ...дай эрхэнүүдэй үргэ... ...ушаа хоорэнүү. Эр... ...хагдаад, колонидо ...н хүн хайшан гэжэ ...дэг юм гэһэн асуудал ...холой байһан байха. ...эр хадаа булгадаа тус... ...гурнай ёноор столово... ...дэлдэг. Лажуугаарнь ...ний магазинһаа эдеэ ...абажа байха аргатай. ...тэдэндэ посылка бо... ...дамжуулгануud ерэдэг. ...н үедэ эдеэ хоолой ...сэнгэй хэды үндэр бо... ...ье һаа, правительст... ...нуй хада хараалагда... ...деэ хоолой, каллорий... ...гэшэ хадаа мүнөөшье ...ангаараа үлөөгдэн... ...д тэмдэглэхэ шухала.

Посылкын хэмжээндэ Почтын дүримүүд хабаатай зандаа. Тингэбэшье урдань 5 килограммнһаа дээшэ бэшэ һаа, мүнөө 8 килограммда хүргэгдөө.

Нигээд ерэхэлээрээ, хуули сахин хамгаалгын зургаануud хүнэй түлөө бага бэшэ хэмжээнүүдые абаба гээшэ ааб даа. Хүнэй бүрэн эрхүүрые хамгаалха вориялго табигдаһан байна.

Эрхэ сүлөөһөө хаһагдаад, хаалтатай байһан хүнүүдтэ моральна дэмжэлгэ тон шухада. Энэ талаар гэр бүлэ, тэрэнтээ холбоо барисаан сэгнэнгүй ехэ удхатай. Хэ...ннэлтээ гаража байгшад гол түлөб гэр бүлэнөө холо байдаг. Харгы замай транспортын түлөбэриин саг үргэлжэ ургажа байһан сагта түрэлхид бүхэнэй тэдэнтээ ошоно уулзаха аргань үгы шахуу болонхой. Эдэ мэтые разада абажа, гэр бүлэтээ бэшэлсэжэ байлгада хизаарлалта үгы болгогдобо.

Уулзалга тухай. Уулзалгын тоо нилээд олон болгогдоо. Мүнөө богони болзорой (4 час хүрэтэр) 3—4 уулзалга, ута болзорой — түрэлхидтээ хэдэн үдэр соо хамта байха уулзалга жэл бүхэндэ 2—3 дахин үгтэхэ болоо.

Хэрбээ гэмнэгдэгшын һайн эрхэ байдалда оруулагдаһан байбал, эдэ уулзалгануудай алинишье хадаа 6 дахин дабтагдажа болохо, Гэхэ зуура, хуулиин һаһа гүйсөөгүйшүүлэй байдаг ажалаар зайан хүмүүжүүлгын колонини захиргаанай зубшөөлөөр эдэ уулзалганууд колониһоо гадуур эрхэ байдалда үнэргэжэшье болохо болоо.

Гэмнэгдэһэн хүнтэй телефоноор хөөрэлдэхэ арга болоожо түрүүшынхиеэ бии болгогдобо. Мүнөө колониде байһан хүн бүхэн (хэрбээ техническэ талаһаа болохо һаань) жилдээ 4 дахин гэртэхинтээ ба дүтынгөө хүнүүдтэй телефоноор хөөрэлдэхэ болобо. Тингэхэ зуурада уулзалгаяа хөөрэлдөөгөөр һэлгэхэдэшье болохо байна.

Колонидо һуутшад һүүлэй үедэ богони болзороор гэртээ табигдадаг болоо гээшэ һэн. Харин мүнөө шанташье режимдэ байгшад инмэ эрхэдэ күртэбэ. Түрэлхидэйнь наһа барһан, ямар нэгэ усалда орохоо ушараар табиха гээшэ хүмүүжүүлхы айхабтар ехэ удхатай гээд тон зүб харагдаа.

Ажал хэхэ, ажаллаха талаар гэмнэгдэгшэдэй эрхэнүүд мүн лэ үргэдхэгдөө. Тэм зэмээсэ амасан байгшадэй ажаллаха уялгань хубилгагдаха зэргэгүй. Гэбэшье 60 наһанһаа дээшэ наһатай эрэшүүл, 55-һаа дээшэ наһанай эхэнэрнүүд, I, II бүлэгэй инвалидуud, 4 һарааһаа охэ саг соо хөдөлмөрлөгшэдые барлаг, эдэ эрилтэнүүдые табиха болон бусадшье ондоо аашануудай гаргагдаха ушарнуud олошоронхой.

Тиимэһээ НТУ-гай онсо эрхэ байдал тухай тусхай статья абтаба. Нимэ байдалые Россин гү, али республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр, хизаарай УВД-гэй начальник прокурортой зүбшөнэнэй һүүлээр 30 хоногой болзороор соносхожо болохо. Шухала болоо һаань, энэ болзор үшөө 30 хоногоор һунаагдажа магад. Энэ үедэ үйлэдбэри, һуралсал, магазин, клуб болон библиотекын хүдэлмэри болоулагдаха болохо.

ИТУ-гай хүдэлмэрилэгшэдэй үгэ дуулангүй, тажа буруу аяг ааша гаргаһан; эсэргүүцэһэн, хүсэ хэрэглэхээ һанаһан хүнүүдтэ хэмжээнүud абтаха зэргэтэй. Тиинхэдээ, шухала һаань, гарыень уяхаһаа эхилээд, «Миллиця тухай» Хуули соо хаалагдаһан бусад тусхай хэрэгсэлнүud хэрэглэгдэжэ болохо байна.

Хэрбээ гэмнэгдэгшын ами наһанда, бэедэ занаһан ябадалай колонидо һууһан бусадэй зүгһөө үзэгдөо һаань, тэрэ колониингоо тушаалтадта хандажа, ондоо байрада оруулхыень гуйха эрхэтэй. Шухала һаань, ондоо колонидо ябуулхада болохо байна.

Гэмээ амасажа һуугшые түрэлхидтээ уулзаха, посылка, мүнгэ, магазинһаа эдеэ хоол худалдажа абаха эрхэнүүдһээнь болоулха ябадал огтолон хоригдоо.

Тиинхэдэ кардер болон ялын изоляторт соохи гуримуud нилээд ээлэн болгогдоо гэхэ шухала. Унтаха сагтань унтариин зүйлнүud үгтэхэ, үдэр бүхэндэ 30 минутаар сэбэр агаарта гаргагдаха болоо. Тингэхэ зуурае нэгэ гэмнэгдэгшэ календарна жилэй хугасаа соо ялын изоляторта дүн хамта 60 хоногһоо, камерын түхэлэй байра соо 6 һараһаа дээшэ болзор соо байлгагдахаяа болёо.

К. БУДАЕВ.

(Энэ статьягай түлөө гонорарыемни газетынгээ жасада оруулхыетнай гуйнаб).

ЭРХИМЭЙ ЭРХИМҮҮД МҮРЫСЭБЭ

(Һурагшадай республиканска олимпиадаһаа)

Һурагшадай хабарай амаралтын үедэ заншалта бэлэһон республиканска олимпиадануud боложо үнгэрбэ. Энэ жэлдэ олимпиадануud эгээл түрүүшынхиеэ буряад хэлээр, буряад һургуулинуудта ород хэлэ үзэлгөөр үнгэргэдэбэ. Урда жэлнүүдтэ болоһон олимпиадануud хододоо литератураар, арадай аман зохёолоор үнгэргэдэдэг байгаа бшуу.

Харин энэ жэлэй олимпиадада үхибүүдэй түрэл хэлээеэ хэр зэргээр мэдэдэгынь тодорхойлогдоо. Мүн англи, француз, немец хэлэнүүдээр, түүхээр республикын һурагшадай түгэсхэлэй мүрысөөн болобо. Энэ олимпиадада Шэтын областийн Агын автономито округой һурагшадай мүрысөөндэ илажа гарагшад уригдаһан байна.

Тус олимпиадада суглагшадые Буряад Республикын Эрдэм һуралсалай министрэй орлогшо Е. Б. Раднаева амаршалаад, хабаадагшадта илалта түйлахыень хүсэбэ. Һурагшадай урда ород хэлээр жюрин түрүүлэгшэ С. И. Асалханова, буряад хэлээр жюрин түрүүлэгшэ Б. Б. Батоев, хари хэлэнүүдээр С. Р. Банзаракцаева, түүхээр А. В. Голых гэгшэд үгэ хэлэжэ, олимпиадада хабаадагшадта табигдаха эрилтэнүүд тухай хөөрэжэ үгэбэ. Удаань һурагшад Буряад Республикын гүрэнэй шангай лауреат, республикын арадай артист Владимир Цыренжаповай концерт хаража баясаһан байна.

Олимпиадын хоёрдохи үдэр. Энэ үдэр һурагшад класс классуудаар таража, 9-дэхи классаархид «Машинатайшье һаа, морин хэрэгтэй, залуушуултайшье һаа, үбгэд хэрэгтэй юм гэдэг», «Үбгэд, хүгшэд үргэмжөөрөө, үхибүүд, залуушуул һургаалаараа ха юм даа» гэһэн темэнүүдтэ бодомжолгонуудые бэшэбэ.

Харин 8-дахи классайхид «Тоонто нютаг» гэһэн темэдэ бодомжолго бэшэбэ. Үхибүүд ехэл сулөөгүй, партануud дээрээ бүхыныхэй бодолгото болон бэшэнэ. Партануудай хоорондуур шэмээгүй аалихан ябажа харанабди. Олимпиадада ерэгшэдэй дунда Захааминай аймагай Утаатын Оюуна Доржиева, Агын автономито округой Согто-Хангилай Дарима Цыденова, Хэжэнгэ һуурнай һургуули-лицейн Бутидма Намсараева. Ахын районой Баруун-Голой дунда һургуулиин Сарюуна Пашаева ба бусадые харанабди.

Эдэнэй хүдэлмэринүүдые Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай буряад факультедэй багшанар Н. Б. Дугаров, С. Г. Ошоров, багшанарай мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ институдай кафедрые даагша Е. Е. Балданмаксарова гэгшэд шалгана.

Тэдэнэр һурагшадай хүдэлмэринүүдые удхынь, үгын баялигай, мэдүүлэл зохёолгын, үгэнүүдые зүб бэшэлгын, сэгэлэлтын тэмдэгүүдые табилгын талаһаа шалгажа үзэһэн байна.

— Манай Агаһаа 8 үхибүүд республикын олимпиадада хабаадахаяа ерээ. Согто-Хангилһаа 2, Ага һууринһаа 4, Догойһоо 1, Хүһөөшэһөө 1 һурагша болоно. Һурагшадай округой олимпиада Ага һууринда мартын 17-до болоо һэн, — гэжэ тэндэһээ ерэһэн багша Долсон Пурбуевна Жамбалова хөөрэнэ.

Англи хэлээр үнгэргэдэгэн олимпиадада оробобди. Тиихэдэмнай Таксимоһоо ерэһэн Баирма Соктоева, Улаан-Удын 33-дахи һургуулиин Алена Дубровина, Хажэнгын Эржена Жигмитова, Улаан-Удын 1-дэхи интернат һургуулиин Должид Ванчикова гэгшэд удаа дараалан харюусаад лэ гаранa.

Хари хэлээр мүрысэхээе ерэһэн үхибүүд олимпиадын үедэ блиц-интервью үнгэргөө, фонетическэ марафон хээ, сүлөө темээр хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэһэн байна. Тиихэдээ үхибүүдэй фонетикэ, грамматика, лексикэдэ гол анхарал хандуулагдаа, диалог, монолог, уншалга хэр зэргэ хэнэб гэжэ шалгагдаа.

Ород хэлээр мүрысөөн. Эндэ республикын болон Агын автономито округой национальна һургуулинуудта һурадаг 11-дэхи классай һурагшад сугларaа. Тэдэнэр олимпиадын хоёрдохи үдэр бэшэмэл хүдэлмэринүүдые дүүргэһэн байна. Тиихэдээ ород хэлэнэй грамматикаар арба гаран асуудалнуудта харюусаба.

Жэшээнь, үгын үзэгүүдые һэлгэн ондоо үгэ бии болголго, үгэнүүдэй сохилто табилга, хэлэлгын хубинуудые тодорхойлолго, үгэнүүдтэ синоним, антонимуудые слолго, фразеологическа ородоуудые һаналга, сэгэлэлтын тэмдэгүүдые табилга, холбоо үгэнүүдые хэрэглэлгэ гэхэ мэтэ болоно. Эдэ даабаринуудаа дүүргэжэ, эгээл түрүүн тушаагшадай тоодо Арюуна Батуева (Ехэ-Сахирай дунда һургуули). Александр Тудупов (Чисаанын дунда һургуули), Жамбал Цырендоржиев (Догойн дунда һургуули) гэгшэд ороно.

— Ород хэлээр шалгалта республиканска олимпиадада эгээл түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэнэ. Үхибүүдэй харюунуудые багшанарай институдай буряад факультедэй багшанар, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидадуud Э. Д. Эрдынеева, В. М. Егодурова, багшанарай мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ институдай ахалагша багша Г. С. Санжадаева, Эрдэм һуралсалай министерствын ахамад мэргэжэлтэ Л. Г. Шаманская гэгшэд шалгана,—гэжэ жюрин түрүүлэгшэ, педагогикын эрдэмэй кандидат, ахалагша багша Вера Иннокентьевна Асалханова хөөрэнэ.

Энэ конкурсдо 10—11 классуудай жараад һурагшад хабаадаа. Тэдэнэр аман ба бэшэмэл харюунуудые дүүргэнэн байна. Сүлөөтэй сагтаа олимпиадада ерэһэн үхибүүд оюутадаар уулзажа, лингвистическэ наада үнгэргөө. Тиихэдээ тэдэнэр эдэб кроссворднуудые таанан, шүлэгүүдые болон прозын зохёолнуудые сээжээр хэлэһэн, ород хэлэн тухай эдэб һонирхолтой мэдээнүүдые абаһан байна.

Мүн баһа энэ үдэр буряад хэлээр олимпиадада ерэгшэд Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай буряад факультедэй багшанар болон оюутадтай уулзалга үнгэргэгдэбэ. Факультедэй буряад хэлэнэй багшанар Д. Б. Базарова, Д-Н. Д. Доржиев, В. Б. Махатов, монгол хэлэнэй багша Сандангийн Мөнхтүвшин, хитад хэлэнэй багша Н. В. Дагбаева гэгшэд факультет тухайгаа хөөрөө.

Мүн нёдондоной олимпиадада илалта туйлажа, шалгалтагүйгөөр оюутан болоһон Баяр Балданов, Лариса Доржиева гэгшэд институдта һураһан түрүүшынгээ жэл тухай хөөрэжэ үгэбэ. Удаань тус факультедэй студентнэр һонирхолтой концерт харуулаа. «Залуу наһан» гэһэн ансамблиинхид буряад арадай дуунуудые, ёохор ааданнуудые шадамар бэрхээр гүйсэдхөө. Оюутад Цырен-Долгор Павлова, Октябрина Бальжинимаева гэгшэд мүнөө үеын буряад дуунуудые һайнаар дуулаба.

Олимпиадын һүүлэйн үдэр. Энэ үдэр тон эрхимүүдынь тодоржо, шалгалтагүйгөөр дээдэ һургуулида орохо эрхэдэ хүртэхэ байгаа.

Түүхээр үнгэргэгдэһэн олимпиадада республикын бүхы районуудай һурагшад сугларaа. Гансал юундэб даа Мухар-Шэбэрэй районойхид ерээгүй байха юм. Үнгэргэшэ жэлэй дүнгөөр 2 һурагшад шалгалтагүйгөөр институдта орохоһон байна. Энэ жэлэй олимпиадада 66 һурагшад хабаадана. Түүхэн олимпиадада 3 секци хүдэлнэ: эхэ ороной түүхэ, Буряадай түүхэ, мүнөө үеын түүхэ. Эдэ гурбан секциинүүдэй бүхы асуудалнуудта эрхим һайнаар харюусаһан хүн олимпиадада илаһанда тоологдохо байгаа бшуу.

Манай орожо ерэхэдэ, Прибайкалийн районой Татауровай дунда һургуулиин 11-дэхи классай һурагша Александр Резников «Дүүмэдэ хэлсэдэг парламентын шухала асуудал аграрна асуудал мүн болоно» гэһэн темээр харюусажа байба. Уридшалан хэлхэдэ, тэрэ институдта шалгалта бариха...

Наймадахи классайхидай дунда буряад хэлээр Мэдэгма Дагбаева (Хэжэнгэ), Юля Дашинорбоева (Согто-Хангил). Дарима Бадмаева (Утаата) гэгшэд гараба.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

НОМОЙ ТАГ

ХЭБЛЭЛҺЭЭ ГАРАБА

«Дундада зуун жэлнүүдэй үеын археологическа хүшөөнүүд Буряад ба Монгол оронуудта» гэһэн ном Новосибирскдэ «Наука» хэблэлээр гараба. Номой харюусалгата редактор— Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэн Н. Коновалов.

* * *

Москвагай «МИРТ» хэблэл Улаан-Удын «Нютаг» гэжэ бага предприятитай хамта 10 мянган хэһэгээр «Лубсан Доржиевай зохёолнууд соохи буряад угалзануud» гэһэн ном-альбом гаргаба. Тус номые Н. Балдано бүрндхэжэ, хэблэлдэ бэлдэһэн байна. Ном ород ба англи хэлэнүүд дээрэ толилуудагданхай.

* * *

«Хорин буряадуудай юрын эрхэ хуули» гэһэн ном Новосибирскын «Наука» хэблэлдэ барлагдаба. «Хуушан монгол хэлэ бэшэгэй зохёолнууд» гэһэн нинтэ гаршаг доро хэблэгдээ.

* * *

«Монгол туургата арадуудай дундада зуун жэлнүүдэй соёл» гэһэн эрдэмтэдэй статьяануудай суглуулбари мүн лэ Новосибирскдэ хэблэгдэн гараба. Энэ номой харюусалгата редакторнуud —Ш. Чимитдоржиев, Ш. Нацагдорж.

Т. АНДРЕЕВА,
И. КОСЕНКОВА.
Москва хото.

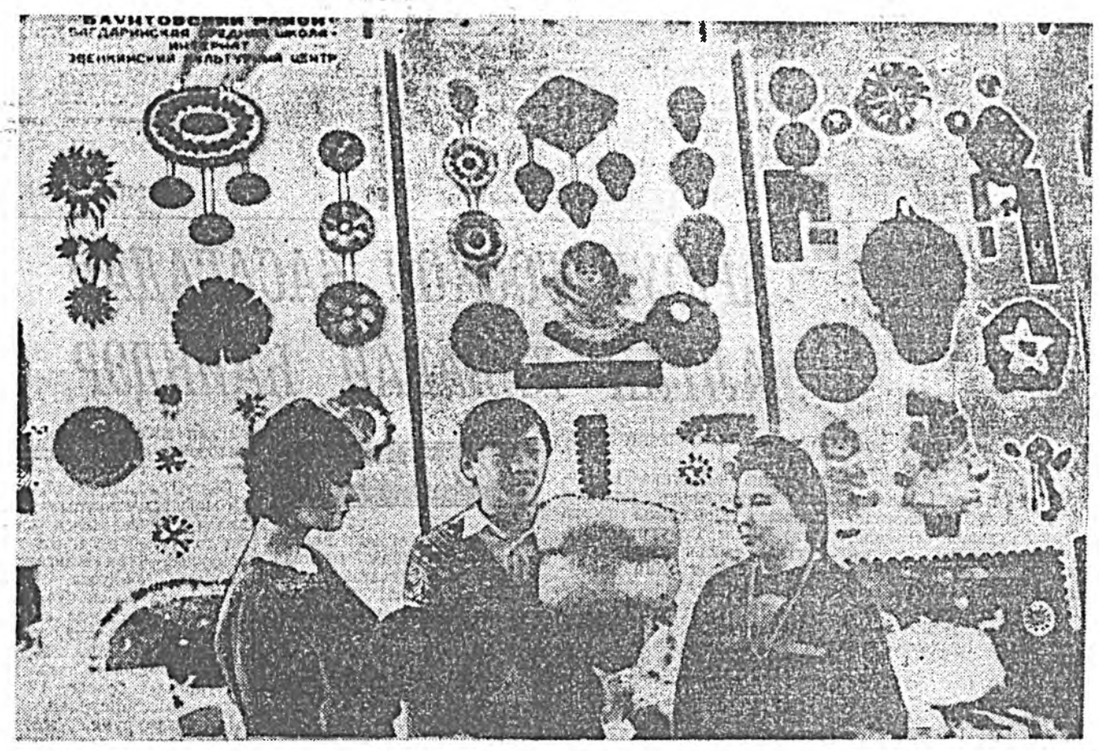

УРАН ШАДАБАРИЯА ХАРУУЛБА

Хойто зүгэй арадууд болон тэдэнэй соёл, түүхэ тухай бэшэгдэһэн олон тоото номуудай выставкэ Министрүүдэй Советэй коридор соо үргэнөөр дэлгээгдэжэ, олоной анхарал татаа. Хажуугаарнь уран-зураашад Павел Степанович Степановай, Юрий Семенович Воронинной модо һиилэжэ хэһэн уран бүтээлнүүд, өёдолшод Евдокия Малзыровна Вачеланова, Юлия Иннокентьевна Кулгурова, Евдокия Яковлевна Романова, наян наһатай Мария Николаевна Родина гэгшэдэй сёёжо бүтээһэн малгай, гуталнуud, орын годо зүйлжэ хэһэн эддэб гоёлой зүйлнүud олоор табигдажа, үлэмэж һайхашаамаар байгаа.

Мүн конференц-залай сонхонуud дээгүүр «Пангин Байгал» гэжэ журналай эмхидхэһэн «Ортоной орон үсэгэлдэр ба мүнөөдэр» гэһэн темээр уран һайханай фото-выставкэ хүнүud хаража, эвенкнүүдэй урданай ба мүнөөнэй байдалтай танилсаа.

Урданайнь байдал тухай зурагуудые В. А. болон М. А. Харитоновуud, тиихэдэ мүнөөнэйнь байдал харуулһан зурагуудые Н. Н. Поначаевский гэгшэд бэлдээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Багдаршай дунда интернат һургуулидахи эвенкнүүдэй соёлой түбтэ урлан бүтээгдэһэн зүйлнүud.

С. БАЛДУЕВАП фото.

Уншаа, дуулаа һэн гүт?

ХАРА ТАМХИН АЮУЛТАЙ

Һүүлэй үеын тон шухала хэрэгүүд соohоо абаад харахада, Выборг хотын тамуужанда 1092 эрхим шанартай коканй абтаһан байха юм. «Хартаабхатай мяхан» гэжэ бэшээтэй хахад килограммай баанхануud соо энэ коканй иноугаатай һэн.

200 миллион долларто гэгэд сэгнэгдэһэн тус «гуманитарна туһаламжа» Санкт-Петербургын нэгэ фирмын адресаар аяар холын Колумбиһаа эльгээгдэв.

Энэ ашаан Россинхидта эльгээгдэһэн байгаагүй ёнотой. Юуб гэхэдэ, манай орон соо хара тамхинай зүйлнүud сэхэ хүл дорома...

Россин Федерацийн Тотоодын хэрэгүүдэй министерствын мэдээнүүдэй ёноор Тувада, Хакаста, Буряадта, Сибирьтэ болон бусад газарнуудта элтэнэг тон элбэгээр, ямар нэгэ үрмэдүүл мэтээр ургана ха юм.

Росси соо 55 мянга үлүүтэй наркомануud бии гээд хуулита ёноор тоологдоно. Зүгөөр мэргэжэлтэд эддэб тоонуудые нэрлэнэ. 1,5 миллионоо олон хүн хара тамхи саг үргэлжэ татана гэжэ тэдэнэр хэлэдэг байха юм. Гансал Москва соо 60—80 мянган хүн бии гээд тэдэнэр тоолоно. (2 мянган лэ хүн буридхэлдэ абтанхай).

Россида жэл соо 20 шахуу тонно хара тамхинай зүйлнүud буляагдан абтана гээд, багсаамжалагдана. Зүгөөр хэрэглэмжэдэ байһан хара тамхинай зүйлнүудэй 10—15 процентнь лэ нигэжэ буллагдан абтана ха.

Хара тамхинай зүйлнүудые хэрэглэгдэг зон хэндэшье аюулгүй, гансал ооһэдтөө муу юумэ хэжэ ябаһан зон гээд хэлэхэ гээшэ тон ехэ алдуутай. Татаха дуратай хадаа татаг лэ гэжэ бодоходо, тиимэл шэнги. Зүгөөр тэрэ хара тамхияа хаанаһаашьеб худалдажа абаха ёнотой ха юм. Тингэхынь тулада бага бэшэ мүнгэнэй хэрэгтэй байһанинь арсашагүй эли ааб даа. Тэрэл МВД-эйн мэдээнүүдэй ёноор Россин зарим нютагуудта хулгай, тонолго хэлгын хахадынь шахуу хара тамхи хэрэглэгшэдэй үйлэдэһэн ябадал болоно ха юм.

Харин хара тамхинай зүйлнүud айхабтар үнэтэй болонхой. 1985 ондо 1 килограмм түүхэй эд 30 мянган түхэриг...

Баруун оронуудта эдэ сэнгүүд бүри ехэ юм. Жэшээлхэдэ, Германида 1 килограмм гашиш 6—10 мянган марката гэжэ сэгнэгдэнэ.

М. ГИБЛОВ.
(«Аргументы и факты» газетэһээ абтаба).

Һанамжа

ПРЕЗИДЕНТЫН ШАНГА ЗАСАГ ХЭРЭГТЭЙ

...Буряад үнэн» һониной ...эдэн дугаарнуудта жур... ...ст Э. Бальжинимаев би... ...ой үгэ буляаддаан ...ргэлэ һэн. Буряадай ...ийнэй үндэһэн бу... ...хэлэн дээрэ үнгэрлэг ...хуулгануудай редакци ...н арсалдаата хөөрэл... ...өөр һонирхожо, биданай ...л бодол, һанамжануу... ...сэнхир экранаа оло... ...дэ дамжуулха гэжэ ...эһэн байна. Тингэхэ ...ндэ уриал эльгээгдэ... ...бидэншье зүбшоогөөд, ...она оной мартын 5-да ...р экранда гарабабди.

...ижуулгыг II. Шабаев ...ийлгөө. Эрдэни Баль... ...маев Коммунис парти... ...ийнхидаг, Б. Ельцинэй ...тикые, экономическа ху... ...лтануудые буруушаа... ...гжэ «Буряад үнэн» һо... ...ий уншагшад мэдэхэ бай... Харин би реформонуу... ...дамжэлдэг, Б. Ельцинэй ...тикые һайшаадаг хүм... ...гэд бидэ телеэ-дамжуулг... ...гэд ооһэд ооһэдынгөө һанамжануудые тодорхойлоодби.

Эрдэни Цырендоржиевич Бальжинимаев хүн талаараа ехэл һайн хүн гэжэ ойлгоо, Нилээд үнэ соо хөөрэлдөөбди, тиигээд һүүлдэнь һайн нүхэд янзаар тараа һэмди. Мүнөө сагта, хубилтан дэнэдхэлгын ашаар хүн бүхэнэй наһанаа хэдэхэ эрхэ сүдөөтэй болоо гээшэ. Харин хүгжэлтын зогсошоһон үедэ нимэ арга байгаагүй.

Минин наһахада, мүнөөнэй экономическа хүшэр байдалай эхин, эшэ үндэһэн хүгжэлтын тэрэ зогсоһон үе сагта юм. Минитээр шахуу эдеэ хоолой зүйлнүудые абажа, эдижэ байхадаа, мүнөө үедэ эдижэ хубияа дуулжа, наһгаажа байгаабди.

1930—40—50 онуудай үеэр манай ажалшад, илангала худөөгэйхид, колхоз, совхозуудай зон минитээр худэлдаг бэйгаа. Хамаг эдеэ юуменэйнгээ нөөсые 1970-аад онуудаар эдижэ баразбди. Харин 1980-аад онуудта КПСС-эй Политбюрогой гишүүн Е. К. Лигачев архи наймаалалгые болюулжа, хатуу хорилго табиһан ха юм. Тиихэдэ архияа талоноор абаха бааталай болоһон зон хэды ехэ сагаа эзлжэнүүдтэ байжа һалгаагаа гээшэб? Ажалаа хаяад, архини ээлжээндэ зогсодог саг байгаа бшэ гү? Харин архишад үсөөн болоогүй, архине хонжоо наймаашад үдэр, һунигүй худалдажа байжаа. Тингэжэ хонжоо наймаанда бүхы шахуу архини гарахада, гүрэндэ ородог олзо оршонь эрид дроощолоо. Тиинхэдэ тингэрээ арадай ажахын, промышленностийн үйлэдбэрийн хэмжээн жэл ошохо тума уна унаһаар байгаа.

Нимэ доройтоной эрхэ байдалда Б. Ельцин Россин Президент болоо. Гүйсэдхэхы засагай толгойлогчые дэмжэжэ, политическэ байдалые тогтуурилгай болгохын, экономическа реформые ашаг үрэтэйгөөр үнгэргэхын түлөө хамта тэмцэхын орондо хуули гаргадаг засаг Президенттэй зүрилдэлдэһэн байна. Россин арадай депутадуудай VII, VIII съезднүүд арад зондо ямар һайн юумэ хэзэ юм? Бэе бэедээ сэсархэлдахэһээ бэшэ юуншье үгы. Арадай түлөөлэгшэд байһан аад, ямар журамгүй, харюусалгагүй хүнүud гээшэб?

Россида Президентын шанга засаг хэрэгтэй гэжэ мүнөө үнгэржэ дүүрэһэн IX съезд үнөө дахин гаршалаа гэжэ һанагдана. Хуули гаргадаг, гүйсэдхэхы ба сүүдэй засагуудые нягтаар хубаарилха, энэ хубаарилгые Конституцитай зохилдуулан, жэнэдэгүйгөөр сахиха хэрэгтэй.

Тиин байгша оной апрелиин 25-да үнгэрхэеэ байһан Россин Федерацийн Президентдэ этигэл найдал үзүүлжэ, дуугаа үгэлгэдэ бултандаа эдэбхитэйгээр хабаадаал гэжэ уриалха байнаб.

С. ЦЫБЕНОВ,
худөө бэшэгша.

ҮМСЭЛЭЛГЭ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Арадай депутадуудай Усть-Ордагай окружной Советэй байшан соо округой түрүүлнын ехэ худалдаа наймаан болобо. Урдандаа «Облагропромстрой» трестын мэдэлдэ байһан Боохоной нүүдэлэньһөжоруулагдамал колонньһөө нэмэл худалдаанда табигдаһан байна.

Район соогоо эгээн хүгжэнги үндэһэ һууриталай барилгын эмхи зургаануудай нэгэн болодог тус колонийн зөөрние үмсэлхын түлөө колонийн коллектив акционернэ булгэм болон бүридэжэ, аукцион дээрэ тэмсэһэн байна. Үйлэдбэрийн коммерческэ «Татьяна» фирмэ мүн лэ аукциондо хабаадалсаа.

Түрүүшээр нэрлэгдэһэн 4,5 миллион түхэриг сэнгынь нэмэ нэмэһээр һүүлэй һүүлдэ колонийн коллективэ 34 миллион түхэриг нэрлэжэ, эмхи зургаанайнгаа хуулита эзэнинь болобо.

Һүүлэй үедэ округто үмсэлэлгын аукционуud тон олоор үнгэргэдэнэ гэжэ тэмдэглэлтэй.

(«Усть-Ордагай үнэн» һонинһоо)

Соёлой hонин

УЯНГАТА ХҮГЖӨМӨЙ АЯЛГА ДОРО

Хүгжөмөй hургуулинуудта урадаг үхибүүдэй республиканска фестивалиин лауреадуудай түүрэсхэлэй концертэ зал соо боложо үнэрэбэ. Концертын урда тээ түс фестивалиин лауреадууд Хүндэлэлэй грамотануудаар, лауреадуудай дипломуудаар, урба мянган түхэриг мүнөн шангаар шагнагдаа.

Энэ фестивальда республикын бүхы районуудай үүгэдэй хүгжөмөй hургуулинууд, солистнар, ансамбльууд хабаадаhан байна. Мүн ермашуулгын болон тусхай шангуудые барюулагдаа. Тиигэжэ хэдэн арбаад багшаар болон hурагшад урмашуулагдаба.

Республика догорнай эрим hайнаар худэлдэг хүгжөмөй багшанар олон юм. Гэдэнэй заримыень нэрлэбэл, С. А. Давыдов (Хойто-Байгал), Т. И. Огнева (Улаан-Удын хүгжөмөй 4-дэхи hургуули), В. И. Глухов (Улаан-Удын хүгжөмөй колледжын багша), Л. И. Прибыловаг (Улаан-Удын хүгжөмөй 6-дахи hургуули), В. М. Белуха (Дэдэ-Кичерэ), Э. Ц. Дондокова (Улаан-Удын хүгжөмөй 1-дэхи hургуули) ба бусад болоно. Энэ фестивалиин дүнгөөр олон багшанарта тэдэнэй салиглые дээшэлүүлхэ тухай тогтоол абтаа. Фестивальда хабаадаhан эгээл эрхим hурагшадта Улаан-Удын П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжөмөй колледж, республикын арадай уран hайханай харалгын түб, Улаан-Удэ хотын захиргаанай соёлой таhаг тусхай шангуудые барюулба.

— Улаан-Удэ хотын эдир хүгжөмшэдэй конкурс мартын хорёдоор болоhон байна. Тэрэ конкурсдо 106 үхибүүд хабаадаа. Тэдэнэй 34-ниинь республиканска харалгада хабаадаха эрхэдэ хүртэhэн юм. Манай городой харалгада түрүүшынхиеэ ночин, ятаг, хуур, чанза, гитара гэхэ мэтын хүгжөмөй инструментнүүд дээрээ наадагшад хабаадаhан байна.— гэжэ городой соёлой таhагаг хүгжөмөй школын директор Ирина Ивановна Теплова хэлэ. Тэдэ хүгжөмөй школуудтаа 8-дахи hургуулиниг (Хойто-Байгал), Наташа Грудинина (республикын хүүгэдэй хүгжөмөй hургуули), Намсалма Хантагаева (искусствын 8-дахи hургуули) болон бусад хабаадажа, тон hайн наада харуулhан байна. Мүн искусствын 8-дахи hургуулиин hурагшад Анатолий Андреевэй хүгжөмтэ пьесые ятаг, ночин, чанза, хуур дээрэ айхабтар бэрхээр гүйсэдхэбэ. Мүн энэт hургуулиин Дүгбэма Донгитова монгол композитор Сүхбаатарай хүгжөмтэ зохёолые ночин дээрэ аятайханаар наадаа.

Улаан-Удын хүгжөмөй хүүгэдэй 2-дохи hургуулиин hурагшад Иван Бочаров, Антон Лазарев гэгшэд гитаранууд дээрэ испан хатар гүйсэдхөө. Концертын үедэ олон тоото инструментнүүдэй, нэрлэбэл, баян, фортепиано, аккордеон, труба, ятаг, ночин, чанза, хуур, гитара, балалайка, домра гэхэ мэтын эдэлхыень шагнабабди.

Республикаска фестивалиин түгэсхэлдэ композитор Виктор Усовичтой уулзажа, тэрэнэй hанамжаар hогилохоhон байнабди.

— Нимэ конкурсануд айхабтар туhатай гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Багшанарайнгаа. түрэлхидэйнгөө урда тэдэнэй наадахань hайн юм бэ. Тоод концертдэ, конкурсдо наадаха гээшэ тад ондоо бшуу. Тэдэнэр мүрысөөнэй үедэ ондоо районуудай, hургуулинуудай үхибүүдэй ямараар наададагые хаража абана, өөhэдыгөө бэлиг шадабаритай сасуулна. Нимэ фестиваль үнэргэhэнэйнь, түлөө Соёлой министерствэдэ баяр хүргэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар Виктор Иванович Теплов ехэ худэлмэри ябуулаа. Энэ хүшэр хүнгэ сагта мүнгэн шангуудые барюулhаниинь hайн байна. Эдэ үхибүүд hал байгууларгдаhан үхибүүдэй филармониин худэлмэридэ тон ехэ туhа хүргэхэ, концертнуудтэ хабаадаха байха,—гэжэ хөөрэбэ.

Түгэсхэлэй фестивальда хабаадаhан олонхи hурагшад Улаан-Удэ болон Сибирь-байкальск хотонуудhаа байгаа. Энэ ушар юу харуулнаб гэхэдэ, республикын худөөгэй районуудта хүүгэдэй хүгжөмөй hургуулинуудай үшөөл муугаар хүгэжэ байhые гэршэлнэ. Тиигэhэн худөөгэй хүгжөмөй hургуулинууд худэлмэрэе hайжаруулха бээ гэжэ найдаа. Хүгжөмөй нимэ фестивальнуудай заншаарта болобол, үхибүүдэй бэлиг шадабари улам хүгжэхэ байна.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

ЭНЕЭЛДЭhЭН, ХҮХИhЭНИИНЬ АРГАГҮЙ ДАА

Хабарай амаралтын үе соо hургуулийн үхибүүдтэ зорюулагдаhан hонирхолтой хэмжээ ябуулганууд ниислэл хотодомнай яhала олон үнэргэгдөө. Жишээлхэдэ, ЛВРЗ-гэй Соёлой орден соо «Үхибүүд энеэхэ ёhотой!» гэhэн хүгжөмтэ фестиваль болоо.

Композитор Виктор Усовичой хүтөлбэри доро Буряадай үүрэнэй филармониин, ЛВРЗ-гэй Соёлой ордоной коллективүүдэй эмхидхэhэн энэ hайхан фестивальда гол түлэб хотын интернат hургуулиин hурагшад уригдаhан байгаа. Ордон соо багтажа ядатараа сугларhан үхибүүдэй hонорто дурадхагдаhан концертын программые Г. М. Майорова найруулан табиhан. Елена Лузан Андрей Левантуевэ хоёр хаража, шагнажа байгшадай энеэнгүй байхын аргагүйгөөр хүтөлөө.

Филармониин симфоническа оркестр, хэдэ хэдэн хатарай ансамбль, эльбэ шэди харуулдаг артист Владимир Цыренжаповай программа үхибүүдтэ дурадхагдаhан концертые бүрил hонирхолтой болгоhониинь мэдээжэ.

Концертын эхилхын урда тээхэнэ нэгэ бүлэг хүнүүд тайзан дээрэ гараба. В. А. Усович үгэ абахадэа, иигэжэ хэлэбэ:

— Манай хүндэтэ үхибүүд. Таанад мүнөө хабарайнгаа амаралтада байнат, энэ үе соогоо hайнаар амарна ёhотойт. Тиихэдээ ехээр энеэжэ, хүхихэ хэрэгтэй. Тэрэ бэе махабатта ехэ hайн юм шуу.

Мүнөө байгаа сагтамнай hайн hайхан, баян дэлгэр сэдьхэлтэйнээ гадна, үнэхөөрөө баян хүнүүд— аханар, эгэшэнэр бии болонхой ха юм. Нимэ хүнүүдые спонсорнууд гэнэбди. Энэ фестиваль үнэргэхэ хэрэгтэмнай туhалха, горитой мүнгэ үгэhэн хүнүүд урдатнай зогсоно. Эдээндэ баяр хүргэжэ, альгаа шангаар ташаябди!— гэхэдэнь, үхибүүд альгаа ташажал мэдэбэ.

Улаан-Удын, Нөвалгын кондитерска фабрикануд, авиапредприяти, мяханай комбинат, «Камаз» гэжэ автосервис, Пак-банк, ан үсхэбэрилдэг Забайкальский, совхоз, Россельхозбанк, БСХИ, МВД, ЛВРЗ, Кировэй нэрэмжэтэ, «Электромашина», шэлэй заводууд, Госстрахай управлени, инвалидуудай бүлгэм, ВСГИК, локомотивна депо, облвоенкомат спонсорнуудай тоодо дурдагдаба. Эдэ олон предприяти, эмхи зургааануудай зариманиинь хүүгэдэй хүгжөмтэ фестивальда мүнгэ hомолоо, нүгөөдүүлынь шан болон барюулагдаха бэлэгүүдые абаска ерээ. Магнитофонhоо эхилээд фотоаппарат, велосипед, кукла хүрэтэр бэлэгүүдэй дунда нэрлэгдээ hэн. Тэрээнhээ гадна, эдэ фестивальда ерэhэн үхибүүн бүхэндэ целькфан туулмаг соо хэгдэhэн амтатай эдеэн гарай бэлэг болгон барюулагдаhан, хэмжээгүй ехэ ундан (hурагша бүхэнэй дураар) түлөөhэгүйгөөр дурадхагдаhан байна.

Түс фестиваль «хүгжөмтэ» гэжэ домы нэрлэгдэгүй гээд композитор Усович тэмдэглээ hэн. Амаралтын үе соо үхибүүдтэ классическа хүгжөмөй, дөжжhөө (оперо болон баледнээ ботонихон хэhэгүүд), фольклорhоо, «Амгалан нойрсогты, багашуул! дамжуулгаhаа хэhэгүүд дурадхагдажа, танхим сро hуугшадые ехэтэ хүхеэгээ.

Концертын hүүлээр «Поле чудес» гэhэн наадан эмхидхэгдэбэ. Зориг тойнуул тэндэ хабаадажа, шүүhэн, таанан хүбүүд, басагад ёhотой hайн бэлэгүүдтэ хүртөө hэн.

Забhарлалгын үедэ тэндэ буфет худэлжэ, уран гартай үхибүүдэй худэлмэри олоной үзэмжэдэ табигдаhан байгаа, эльдэб наадануд эмхидхэгдэ.

Хэдан часай турша соо үргэлжэлhэн түрүүшын энэ хүгжөмтэ фестиваль тэндэ хабаадагшадта удаан мартагдахагүй байха. Юундэб гэхэдэ, үхибүүд тэндэ үнэн зүрхэнhөө энеэлдээ, хүхээ ха юм.

В. ТОКТОХОЕВА.

АРЮУН ГООХОН БАСАГАДАЙ АЛТАН ХАБАРАЙ hАЙНДЭР

Ага тосхоной томо томо үйлсэнүүдэй уулзадха дээрэ тобойжо оршоhон соёлой байшангай дэргэдэ мэнэ hая хүн эсэн гэзаа досоогүй дүүжэ байгаа hэн. Заншалта ехэ hайндэртэшье эсэн инмэ олоороо субадаггүй хаш. Ордоной танхим соо хүл табиха газаргүй шэгээтэй байба. Эндэ округой «Агуу гоохон дангина» гэhэн конкурс-мүрысөөн эхилхэ байгаа.

Округой соёлой таhагай дарга Б. Б. Мункожаргаловай тайзан дээрэ гарахада, сугларагшад халта шэмээгүй болоодхибо. Эндэ Агын дасанай ламанар уригдажа ерэhэй гэжэ мэдүүлээд, тэдэнние тусхай зохёомол олбогууд дээрэ hуухысень тэрэ дурадхаба.

Маани мэгэм үншалга эгшлэж, адис санзайн үнэрэ анхилхадань, зон ехэ hонирхожо, шууяа дүүгээгүй болоо hэн.

Үншалгашье дүүрэжэ, гоё hайхан хүгжөмөй аялга доро жэбжэгэр сэхээр урагжа байгаа улаан бургааhандал, гоё гоё хубсаhатай, алта мүнгэн зүүдхэлнүүдтэй эзлуу сэбэрхэн басагад тайзан дээрэ гарабад. Тэдэнэй дунда Улаан-Баатар хотоhоо ерэhэн Болор хүүхэн, Усть-Ордагай округой Маша Шалбаева Баярма Занаева хоёр, Шэтэ хотоhоо Бэлла Дабаева гэгшэд бии.

Мүрысөө ябуулжа байгша конкурсдо хабаадаха басагадые нэгэ-нэгээрнь. нэрэ обогоорнь, эди шадабаряарнь сугларагшадай урда зууршалба. Могойтын районhоо 8, Агаhаа 6, Дулларгаhаа 2 басагад мүрысөөндэ туналдаха болобо. Тэдэнние хоёр бүлэг болгожо хубаабаг: нэгэдхинь—17, хоёрдохинь 25 наhа хүрэтэр. Тиигээд лэ тэдээндэ гүйсэдхэхэ даабаринь үгтөө: оньhон үгэ, үреэл, үльгэр, домогууд, таабаринуудые мэдэлгэ, буряад хубсаhа урлаха, бүтээхэ шадабари, дуу, хатар гүйсэдхэлгэ, зонние хүхеэхэ, зугаалуулха мэргэжэл.

Удаань «Дангина-91» гэhэн мүрысөөндэ илагшад Снежина Дондокова (Урда Ага), Сэсэг Тумурова (Шулуутай) тайзан дээрэ гаража, басагадые хани халуунаар амаршалаад, илалта туйлахыень уряалба.

Нааданшье эхилшэбэ. Үреэл хэлжэ шадаха даабарине басагад бултаараа бэлгүүлээ. Тиигэбэшье хадамда гаража, харгыда мордохоёо байhан бэридэ зорюулhан үреэл түүрээжэ, зонние хүхеэhэн Гэрэлма Дондокова, Ирина Батожаргаловa, Цэрэн-Долгор Батоева гэгшэд шалгарантуу байгаа.

Буряад хубсаhа оёдог арта маягуудые харуулхадаа, басагад ехэ түдэгэсэн алдаба. Зүгөөр Альбина Людофа, Бальжит Дашиева, Баярма Жигмитова, Наталья Санжитова гэгшэд уран бэрхэ, хүхэ зүү хүндэлэн хадхажа шадаха байhанад элеэр гэршэлбэ.

Долгор Болодоноваhаа (Адуун-Шулуун) хонгёо хоолойтой хүн байбагүй. Эхирэд-Булгадhаа ерэhэн Баярма Занаева баhал хүндэ абтахагүй байhан аад. «Инаг дураяа гамнаарай» гэжэ дуунай үгыень мартажархёод, сэгнэлтэээ доошолуулаа.

Догойhоо уригдаhан Сэндэмэ Тумурова акробатическа упражнени гүйсэдхэжэ, халуунаар үгтагдаа. Дангинанар мүрысөжэ, шадабаряа харуулхынгаа хажуугаар, танхим соо hуужа байhан зонние нааданда татажа, сэдьхэлыень ханаагаа. Энэнь хамтын наадан шэнги ехэ зохид байгаа hэн. Жишээнь, Наташа Санжитова наманшалжа бурханда мүргэхэ гээшэ ямар удхатайб гэжэ зондо хандажа, тэдэнтэй суггаа асуудалаа элирхэйлбэ.

Амарха, амилха забдагүйнүүд ло басагад өөhэдынгөө эди шэди харуулжа байгаа. Эндэ hонирхолтой номернуудые hанажа, үльгэр таабаринуудые таахыень дурадхаад үзэнэ.

— Нэгэ килограмм нарин нооhоор хэды костюм оёжо болохо байнаб?—гэhэн асуудалаар Ушарбай нютагай басаган Зоригма Цыбикова сугларагшадта хандаба. Тиихэдэнь «гурба, дүрбэ...» гэhэн харюунууд үгтэжэ байтарнь, нэгэ эхэнэр «16» гэhэн тоо нэрлэжэ, зүб болобо. Тэрэ эхэнэртэ даншна басаган нэхэлгэдэ бэлэн болоhон нэгэ хошиюй хөөбэр бэлэг барюка урмашуулба.

Танхим соо дуу хүгжэм зэдэлнэ... Энеэдэн нааданшье болоно хэбэртэй. Сэбэр, жэбжэгэр бэетэй Альбина Людофа тайзан дээрэ гаража ,элдэб үнгын эрэзн мариан саарhа хайшалжа хэhэн мушэнүүдые сугларагшад тээшэ хаяжа тараахадань, нэгэ одонойнь тэндэ hууhан эхэнэртэ нялдашахадань, тэрээндэ амиды, томо гэгшын тахяа бэлэг барижа, зонние ехээр хүхеэбэ. Альбинын тэр бүлэ ганса шубуунhаа байха, хони хурьга, тугал бурууше үгэжэрхинхэдөө, атадшье гэхэгүй айл аабза. Тэдэ эвдэхи колхозой түрүү малшад гэжэ суурханхай.

Бэшэ басагад өөhэдынгөө программануудые удаа дараалан гүйсэдхэжэ, жюрин гэшүүдэй арсалдаа тоосоонуудые бүрин шангадхаа.

Аюша Абидуева, Баярма Будаева болон бусад басагад мүн лэ дээдэ сэгнэлтэнүүдтэ хүртэнхэй. Өхэл урматайнууд ябанхай hэн. Мүрысөөнше түгэжэ, дүн гаргалга болобо. 17 хүрэтэр наhатайшуулай дунда нэгэдэхи hуури эзэлэ. «Агуу гоохон дангина» гэhэн нэрэ эзэрэдэ Зоригма Цыбикова хүртэбэ. Удаадахи бүлэгhөө Альбина Людофа шалгаба. 3-дохи hуурида гаража, «Арюун дангина» гэhэн нэрэдэ Баярма Жигмитова Долгор Болодонова хоёр (Урда Ага) хүртөө. Гэрэлма Дондокова Баярма Будаева хоёр турбадахи hуурида гаража, «Дорюун дангинануд» болобо.

Эдэ басагадта үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа, дуу хүгжэм зорюулагдаа. Мүн лэ Усть-Ордаhаа ерэhэн Маша Шалбаева Монголой Болор хүүхэн мүнгэн шангуудта хүртөө. Бусад дангинанарта эльдэб бэлэг-сэлэгүүд барюулагдаа.

Агын талын дангинанар Буряад Республикын инислэл хотодо үнэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадахаяа бэлдэжэ байна. Нимэ hайхан зугаа наада эмхидхэжэ байхада, манай үндэhэ яhатанай ёhо заншалаа, уг гарбалаа үргэн түүрээхэ хэрэгтэ айхабтар удха шажартай байна.

Ц. ГОНГОРОВ.

Репортаж

Г. Ш. Намжилцыренов

Буряадай габлата врач Намжилцыренов Гончикбал Шагжиевич 1928 ондо Хэжэнгын районой Эдэрмэг нютагта түрөө hэн.

Хэжэнгын дунда hургуули дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр Эрхүүгэй медицинскэ институтда ороhон байна. 1950 ондо институт дүүргээд, Хэжэнгын аймагай поликлиникын нэгэдэлэй ахамад врачаар томилогдоhон юм. 1952 онhоо хойшо Хэжэнгын районой элүүрые хамгаалгын таhагые даагшаар, нэгэн доро хирургаар ажаллаа. 1957 — 1959 онуудта травматологиин болон ортопедиин Эрхүүгэй НИИ-гэй клиническэ ординатурадта hураhан байна. 1959 ондо дүүргэhэнэйнгээ удаа Хэжэнгын аймагай больницын ахамад врачаар томилогдоо hэн. 1960—1961 онуудта — Хорнин районно больницын ахамад врач. 1961 онhоо — городой нэгэдэхи больницын травматологиин врач. 1963—1970 онуудта— медицинын түрүгэн туhаламжын станциин врач ябаа. 1970 онhоо хойшо республиканска больницын поликлиникын ахамад врачай орлогшын тушаалда томилогдоhон байна. 1972—1981 онуудта — түрүгэн туhаламжын ахамад врачаар. 1981—1986 онуудта медицинын түрүгэн туhаламжын станциин ахалагша врачаар худэлоод, пенсидэ гараа hэн.

Республикын элүүрые хамгаалгын байгуулалтада олон жэлэй туршада ашаг үрэтэйгөөр ажалла[illegible] Г. Ш. Н[illegible] Буряадай АС[illegible]но Советэй [illegible] Хүндэлэлэй [illegible] «Хүндэлэлэй [illegible]ноор, медаль[illegible]даhан, Бурят[illegible]габьята врач[illegible]рэ эзэргэдэ [illegible]

Гончикбал[illegible]суг ажаллаа[illegible]руул дурасх[illegible]дэшье мартаг[illegible]

В. В. Тармаев, К. Ж. Маланов, В. В. [illegible] Д. Б. Махатова, М. А. Халтаев, В. [illegible] Н. Б. Горбачев, Н. А. Зайнульдинова, [illegible]банцева, В. В. Кожевин[illegible]ков, С. Н. [illegible] В. М. Маланов, Э. Н. Васильева, В. А. [illegible] М. И. Рябов, С. Ц. Цыреторов, С. Н. Ко[illegible] Батуев, Р. Б. Будаев.

XVII жаранай үнэн хараглаан таhяа жэл (1993 - 1994 он)

ХАБАРАЙ ДУНДА ХҮХЭГШЭН ТУУЛАЙ hАРЫН ҮДЭРЭЙ hУУДАЛ

hарын литэ	21	22	23	24	25	26
Үдэр, гараг	Суньяа (пара)	Ангараг (Марс)	Буд (Меркурий)	Бархасбадь (Юпитер)	Сугар (солбон)	Санчир (Сатурн)
Наранай литэ	12	13	14	15	16	17
Үдэр, гараг	Дабаа (понед.)	Мягмар (вторник)	Лхагва (среда)	Пүрэв (четверг)	Баасан (пятница)	Бямба (суббота)
Жэл-үдэр	хараглаан гахай	хүхэ хулгана	хүхэгшэн үхэр	улаан бар	улаагшан туулай	шара луу
Мэнгэ	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
hуудал	Өгторгой	Үнэн	Уула	Модон	Хүи	Гал

АПРЕЛЬ hАРЫН КИНОАФИША

Манай орондо буулгагдаhан кинолентэнүүд соohоо режиссер Виктор Трегубовичой «Хмель» гэжэ киноэпопея хараглаадай анхарал татаха ёhотой. Алексей Черкасовай романаар найруулан табигдаhан, гурбан серитэй энэ киноэпопеяныг үйлэ декабристнуудай бүhалгаанай эхилхын урда тээhээ дэлбэрэн хүргэхэ. hаг болотор, Росси гүрэнэй түүхын зарим хуудаhануудэлтээр харуулагдадаггүй гэхэ гү, али огто хоригдодог байhан гэжэ мэдэжэ. Энэ фильм дотор хуушан Ленинградтай ажабайдал бодотоор түрүүшынхиеэ харуулагдана гэхэдэ болоно.

Актернууд Фёдор Одиноков, Марина Выборнова, Алексей Булдаков болон бусад фильмдэ наадана. Тиихэдэ режиссер Виктор Трегубович фильмын нэгэ ролние өөрсө гүйсэдхэнэ.

«Новый Одеон» киностудиин баhал «Новый Одеон» нэрэтэй кинокомедии хараглаадта дурадхана. Таанад эндэ сорьигөө дуратай актернуудые — Александр Панкратов— Черный, Дмитрий Харатьян гэгшэдые — хаража сэдьхэлээ ханаха байнат. Эдэ актернууд шэнтой зугаатай юродистнууд мэтээр наадана. Тэдэнэр мүнөөнэй Москвагай гудамжануудтахи гуйраншадай, дээдэ угсаатанай гоё гэгшын баалда ерэhэн сэлигэр дорюун гусэрнуудай, фашистнуудай уурхайда шургаг ороhон арга мэхэтэй тагнуушадай шэнжэ шарайе, түхэл маягые hэлгэн, ехэл гоёор наадана. Эдэ бүхы зугаа наадата үйлэ хэрэгүүдэй хоорондуур дуун хатар, хүгжэм энэ фильмые гоёоно. Александр Эйрамджан фильмын сценарние бэшэжэ, найруулан табиа.

«Проказник из психушки» гэжэ американ фильм хупеэгдээгүй hонин үшаруудаар, шог зугаагаар баян фильм болоно. Седьхэлэй үбшэнтэнэй больницаhаа зугадажа арилhан, нэрэ. обогоо hэлгэhэн арга башатай жуулиг hүүлэй hүүлдэ яhала мэдээжэ сенсационнотрагедия болоно. Режиссер Майкл Ритчи гэгшэ шог зугаата рольнүүдые шадамар бэрхээр гүйсэдхэдэг американ мэдээжэ актёр Дэн Эйкройд гэгшые энэ фильмдэ наадуулха зорилготойгоор сценари бэшэhэн байгаа. Энэ актер «Братья Блюз», «Охотники за привидениями», «Индиана Джонс и храм рока», «В ночи» болон бусад фильмүүдтэ наадаhан юм.

Элизабет Макнейл гэгшын романаар найруулан табигдаhан «Девять с половиной недель» гэжэ американ фильм соо Элизабет Джон хоёрой инаг дуранай юрын бэшэ түүхэ харуулагдана Уйдхэртай харасатай бизнесмен Джон гэгшын үүдхэhэн неадан заримдаа аюултай, бодолгүйгөөр үйлэдэhэн хэрэг мэтэ болохо юм. Эльдэб сохилдоон, тонолго гэхэ мэтэ үйлэ хэрэгүүдээр шог дуранай энэ фильм захагүй баян. «Сердце Ангела» гэжэ фильмдэ наадаhан Микки Рурк гэжэ американ мэдээжэ актер Джоной ролние гүйсэдхэнэ. Тиихэдэ Элизабетын рольдо мүн лэ яhала суутай актриса Ким Бассинджер гэгшэ наадана. Фильмын сценарние бэшэгшэ, найруулан табигша режиссер—Адриан Лайн.

США-гай «Дикая орхидея» гэжэ эротическэ фильм апрель hара соо манай [illegible] поэкранудта гараха. [illegible]вять с половиной недель» гэжэ фильмые hайруулан зохёожо буулгагшад энэ фильмые зохёон байгуулаа. Гол рольдонь баhал Микки Рурк, мүн Кэрри Отис, Жаклин Блессет, Олег Видов гэгшэд наадана.

Немец режиссер Роберт Ван Аккерен гэгшэ «Женщина в пламени» гэжэ фильм дотороо сексуальна үшаг тухай хоорэна. Дурагуй энэ хүүгэй ажабүдэг нэгэ эхэнэр нэгэ янаяй боро ажабайдалhаа хашаржа, яахан эхэнэрнүүдэй гэрэгэ ононо. Фильмын гол рольнуудта Матье Карьер, Гудруг Лайгербе гэгшэд наадана.

Мэдээжэ американ актер Жан Клод Ван Дамм гэгшэ «Двойной удар» гэжэ фильмдэ Чад. Алекс гэжэ эхэр хубүүдэй рольэ гүйсэдхэнэ. Үргэн мүрэй, шанга нэдэрэтай, хүнгэн солбон, зорог ехэтэй эдэ хубүүд ямаршье буу зэбсэг хэрэглэжэ шадаха, каратегай арга дурэнүүдые hайн мэдэхэ, орёо хүндэ байдалhаа оншьень оложо гараха аргатай. Сценарийн авторнууд— Шелдон Леттич, Жан Клод Ван Дамм гэгшэд, режиссерынь —Шелдон Леттич.

«Опасный бизнес» гэжэ американ фильмын гол герой олон тоото аюулта туршатануудые дабан гарана. Летчик Чак Тейлор наркотигуудые худалдадаг гангстернуудтай шанга гэгшын тэмсэл хэнэ. Бандидуул энэ муухай хэрэгтэ тэрэнэй эгэшые татан хабаадуулжа, hүүлэй hүүлдэ хүсөөр эзэмдэд, алажархина. Чак эгэшынгээ түлөө тэдэнhээ үнөөгөө нэхэхэ үедөө газар дээрэшье, агаарташье эдлэбын хуршаг[illegible] ябадалнуудтай [illegible]. Рольнуудта Майкл [illegible], Дон Страуд, Кристофер Карсон. Сьюзен Слейтер болон бусад наадана.

Пайруулан[illegible] серьень—Д[illegible]

Тиихэдэ [illegible] хуусса [illegible]ра» гэжэ [illegible] манай хар[illegible]лые яhала [illegible] Полицейск[illegible]шаниие [illegible]хай харуу[illegible] гол [illegible]

Сталлоне [illegible] эхэнэрэй[illegible]жит Нев[illegible] Фильмы[illegible] Джордж [illegible]

Аргентин[illegible] графистиу[illegible] (Эрэгдэ[illegible]тада пре[illegible] хөөр кин[illegible] хараглаад[illegible]мын гол [illegible]лаангүй [illegible]личиин [illegible] хамтарна[illegible] бусын бо[illegible]ушарнуу[illegible]хи фильм[illegible] энэ бриг[illegible]ниндэн—[illegible]тай тэмсэ[illegible]эрьюулжа[illegible]ниндэнин[illegible]ство, эн[illegible]гөө эхэнэ[illegible]гаалн гэ[illegible]мые гол[illegible]

Эмилио[illegible]сан, Бер[illegible]лон бусы[illegible] Фильмы[illegible]лос Гэжэ[illegible]

Дайлм[illegible]ратайшуу[illegible] «Война м[illegible]дурадхан[illegible]та тэмсэ[illegible]нөөө үеэ[illegible]та хөөрө[illegible]бин. Фи[illegible]та Спр[illegible]на Кин[illegible] режиссер[illegible]

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

«Аша үрэгүй ажал худэлмэри» — акционернэ «ЛенБАМстрой» бүлгэмэй директор В. М. Анисимовтай хэhэн хөөрэлдөөн.

«Агнуури болон агнуурийн ажахы тухай» Буряад Республикын Хуулиг.

«Хөөрдохи, баhай анхаралгүй ушалга» — Т. Жимбуевагай статья.

Дэлгүүр ба бидэ. «Үгытэй хангагша тухай үгэ хэлыт» — В. Гомбоевагай статья.

Сопоставлууд, мэдээсэлнүүд.

Сэнхир экран

«ОСТАНКИНО» КАНАЛ.

6.55— Шэнэ hонин. 7.35 —Үглөөнэй гимнастика. 7.45 — Үглөө. 10.05 — Фирмэ найдуулна. 10.20 — Мультфильм. 10.35—«Просто Мария». 11.20 — «Цыганское счастье» — баримтата фильм. 12.10 — Манай хүгжэмтэ клуб. 12.50 — Пресс-экспресс. 13.00— Шэнэ hонин. 13.20— «Остров» 1-дэхи, 2-дохи серн. 15.30 — Мультфильмнүүд. 16.00 — Шэнэ hонин. 16.25 — Телеминут. 17.10— Блокнот. 17.15 — Мультфильм. 17.45— Джем. 18.15—«700» клуб. 18.50 — Технодром. 19.00—Шэнэ hонин. 19.25—«Останкино» канал танилцуулха. 19.50 — «Азбука собственника». 20.05 — «Просто Мария». 20.50 — Актернууд тухай. 21.40— Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00— Шэнэ hонин. 22.25—«Белые одежды». 3-дахи сери. 23.50 — «Версия» ТВ. 00.30—Пресс-экспресс.

«РОССИ» КАНАЛ.

9.00 — Мэдээсэлнүүд. 9.25— Шадамар бэрхэ хүнүүдэй саг. 9.55— Концерт. 10.10— «Бесшумные лидеры». 10.40 — Мульти-пульти. 10.50 — Алтан hалаа. 11.20— Санкт-Петербургын балет. 1[illegible] гер. 12.[illegible] Концерт. [illegible] оформл[illegible] —Тарас[illegible] — Росс[illegible] бюро. Н[illegible] таа. Бу[illegible] «ИКС» [illegible] Бинго — [illegible] 19.00— [illegible]ряадаа[illegible] гал (бо[illegible] носхол[illegible] «Р[illegible] 11.55[illegible] 20.50— [illegible]дэр. 2[illegible] 21.25— «Санк[illegible]

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОП Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес: 670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретарнадай—2-66-76, таhагууд: соведүүдэй худэлмэриин ба ниитын эмхинүүдэй —2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон hургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олониитын худэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй — —2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-42-19, Закаменскда —30-61, Хоринскдо —2-31-67.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери— —2-23-67, вахта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаhаа хэмжэ[illegible] Индекс 50901 Хэзэг 7500.
Хэблэлдэ тушаагдаhан саг: 22.30.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба [illegible] мэдээсэлэй министерствэдэ 69-дэхи [illegible] тойроор бүридхалдэ абтанхай.
Газетэ республиканска типографиде [illegible]лэгдэ. Директорэйнь телефон 2-40-45